

454
Վ. Ս. Խ. Հ. ԼՈՒՆԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՐԻՆՑ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՍԵՆՏՈՐ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

ՖԱԲ.-ԳՈՐԾ. ՅՈԹՆԱՄՅԱ ՅԵՎ ԿՈԼ. ՅԵՐԻՏ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ
5, 6 ՅԵՎ 7 ԽՄԲԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

«... Ծրագրերի գիտական մարքսիստական
մշակումը պետք է ապահովի սիստեմատիկ
գիտելիքների ճիշտ սահմանված շրջանը»:

ՀԿԿ (Բ) ԿԿ 1931 թ. 5/IX վերաշումից

ՀԿԿ (Բ) ԿԿ ՍԵՊՏ. 5-Է ՎՈՐՈՇԻՍՏԱՆ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ
ՊԱՅԳԱՐՆԵՔ ՄԱՐԿՍ-ԼԵՆԻՆՅԱՆ ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

91(07).
Ծ-98

Վ Ր Ա Ս Ս Տ Ա Ն Ի Պ Ե Տ Հ Ր Ա Տ

ԹԻՖԼԻՍ

1932 թ.

10 NOV 2011

Վ. Ս. Խ. Հ. ԼՈՒՍԵՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՐԻՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԵ-ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՍԵՎՑՈՐ

91(07)

8-92

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
1933

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

ՖԱԲ. ԳՈՐԾ. ՅՈԹՆԱՄՅԱ ՅԵՎ ԿՈԼ. ՅԵՐԻՏ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ
5, 6 ՅԵՎ 7 ԽՄԲԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

«... Երազրները գիտական մարքսիստական
մշակումը պետք է ապահովի սխտեմատիկ
գիտելիքների հիշատակման շրջանը»
ՀԿԿ (Բ) ԿԿ 1931 թ. 5/IX վերջումից

ՀԿԿ (Բ) ԿԿ ՍԵՎՑ. 5-Ի ՎՈՐՈՇՄԱՆ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ
ՊԱՅՔԱՐՆԵՐ ՄԱՐԲՍ-ԼԻՆԵՆՅԱՆ ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԽՈՍՔ

I. Աշխարհագրության բովանդակությունը և հիմնական խնդիրները

«Մարդկային տարբեր հասարակությունները—ասում է Մարքսը—իրենց շրջապատող բնության մեջ գտնում են արտադրության և գոյության զանազան միջոցներ: Այստեղից է առաջանում նրանց արտադրության յեղանակները, կենսաձևերի և արդյունքների (պրոդուկտների) զանազանությունները: Հենց այդ բնական տարբերային տարբերությունները զանազան հասարակական միավորների շփման դեպքում առաջ են բերում արդյունքների փոխանակություն և դրա հետևանքով—արդյունքների փոխակերպումն ապրանքների»:

Աշխարհագրությունը, վոր արտացոլում է այդ մոմենտները, կարևոր նշանակություն է ձեռք բերում դարոցում, հաշվառման և բնական միջոցների ոգտագործման վրա կառուցվող ժողովրդական տնտեսության զարգացման ներկա ետապում՝ կապված դարոցի պոլիտեխնիզացիայի հետ:

Կուսակցության Կ. Կ-ի՝ դարոցի վերաբերյալ վորոշումը խոշոր նշանակություն է տալիս աշխարհագրությունը վորպես դըպրոցական ուսումնական առարկայի: Աշխարհագրությունը դասված է դըպրոցական ուսուցման այն հիմնական առարկաների շարքը, վորոնց հիման վրա «դարոցը պետք է պատրաստի կոմունիստական հասարակության բազմակողմանի զարգացած անդամներ»:

Ձաք. գործ. յոթնամյակը և կոլյերիադարոցը վորպես սոցիալ-տիարակչական դարոցների ամբողջ ցանցի ավանդարդ, վորպես մի դարոց, վոր ուսումնասիրում է Խ. Ս. Հ. Մ. արտադրության գլխավոր ճյուղերը և սոցիալիստական շինարարության հնգամյա պլանը, պետք է իր աշխարհագրության ծրագրներն ևս կառուցի իր միկրոռայոնի բնական, տնտեսական և սոցիալ-կենցաղային յերեվությունների տնտեսա-աշխարհագրական ուսումնասիրության հի-

ՅԵՄՅԵՅՅՅՅՅՅ ՅԵՄՅԵՅՅՅ

Մրբագրեց և թողարկեց Գ. Բաբայան

61307-67

Ֆ. Ա. Մյասնիկյանի անվան ապար, հրատ. «Զարյա Վոստոկա»-ի

Գտավեր 1460.

Գլավիտ 1270

Բանակ 1500

մունքների վրա (լուծել մոմենտ), վորպես խ. Ս. Հ. Մ. և աշխարհի տնտեսությունից ուսումնասիրությունից յեղակետ (տես Ռ. Ս. Ֆ. խ. Հ. լուստոդկոմատի մշակած Ֆ. Գ. Յոթ. ծրագրերի հիմնական դրվածքները): Ֆ. Գ. յոթնամյակում և կոլյերիա դպրոցում անհրաժեշտ է անցնել ֆիզիկական աշխարհագրության դասընթացը և տնտեսական աշխարհագրության տարրերը:

«Տնտեսական աշխարհագրության առանձին կարևորությունը մեր կրթության սիստեմում», — ասվում է 1928 թ. համառոտական ուսուցչական խորհրդակցությունից բանաձևում, — «առաջին հերթին վորոշվում է մեր տնտեսության պլանային բնույթով, նաև մեր Միությունից այն հատուկ դրությունով, վոր նա գտնվում է թշնամի կապիտալիստական ուղակում: Վերջապես տնտեսա-աշխարհագրական մոտեցումը Ֆ. Գ. Յոթ. աշխարհագրության ծրագրային աշխատանքներին թելադրվում է և նրանով, վոր սոցիալիստական շինարարության հաջողությունը պահանջում է տնտեսա-աշխարհագրական թեքում տարածության վերաբերյալ այն խնդիրները վճռելիս, վոր առաջադրում է ժողովրդական տնտեսության վերակառուցումը և վորոշվում են մեծ չափով աշխատավոր լայն մասսաների գիտակցական և անմիջական ակտիվությունը: Տնտեսական աշխարհագրությունն է, վոր ծանոթացնում է զանազան յերկրների եկոնոմիկայի հետ, բացատրում նրանց տնտեսական զարգացման տեմպերի և բնույթի զանազանությունը, հանդիսանալով մեր դարաշրջանում քաղ-գրագիտության միանգամայն անհրաժեշտ ելեմենտ, անհրաժեշտ հիմք տալով առանձին յերկրների փոխհարաբերությունների և համաշխարհային սոցիալիստական հեղափոխության ուղիների կոնկրետ անալիզը հասկանալու համար» (նույն տեղը տես եջ՝ 22—23):

Այսպիսով չի կարելի թերագնահատել տնտեսա-աշխարհագրության նշանակությունը Մարքս-Լենինյան աշխարհայացքի զարգացումը գործում: Աշխարհագրությունը պոլիտեխնիկական դպրոցում պետք է ոժանդակի կոմունիստական աշխարհայացքի ձևավորմանը տնտեսությունների փոխանցման և հասարակական զարգացման աշխարհագրական հիմքերի Մարքս-Լենինյան անալիզի միջոցով: Աշխարհագրությունը պետք է ապահովի սիստեմատիկ աշխարհագրական գիտելիքների և ունակությունների վորոշ ծավալի յուրացումը, այլ և սովորեցնի աշակերտությանը գործադրել այդ գիտելիքներն ու ունակությունները սոցիալիստական շինարարության պրակտիկայում:

Այս բոլորը պետք է տալ կոնկրետ նյութի վրա, վերցրած տնտեսական յերկրագիտության բնագավառից, այսինքն աշ-

խարհի բնական և տնտեսա-կուլտուրական զոնալ և ազոնալ բաժանումների հիման վրա, ամբողջական յերկրագնդի ուսումնասիրությունից անցնելով (5-խումբ), իր հանրապետությունից և Միությունից ավելի մանրամասն ուսումնասիրությունից ըստ ուայոնների (7-խումբ): Ուսումնասիրելով զոնալ և ազոնալ ֆակտորների դերն ու նշանակությունը մարդկային հասարակությունների տնտեսական գործունեյության մեջ, վորոնք անհավասար կերպով են ցրված ամբողջ յերկրագնդի վրա և տարբեր կուլտուրա ու տարբեր տնտեսական կառուցվածք, քաղաքական կազմ ունեն, մենք մի տերրիտորիայից, մի յերկրից անցնում ենք մյուսին (6-րդ խումբ) հակադրությունների մեթոդով, վորը միանգամայն բավարարում է վեցերորդ խմբակների աշակերտությանը:

Նյութի այսպիսի բաշխումը աշակերտության համար շատ լավ ու անհրաժեշտ նախադրյալ կդառնա խորհրդային սոցիալիստական սիստեմի առավելությունները գիտակցելու, վորի ուսումնասիրությանն աշակերտությունն անցնում է ուսման 7-րդ տարում:

Բնական արտադրողական ուժերի զոնալ և ազոնալ կարգի ուսումնասիրությունը տրվում է սերտորեն և անմիջականորեն կապված մարդու տնտեսական գործունեյության հետ և լուսաբանվում է քաղաքական ձևերի և կապիտալիստական սիստեմի սոց-դասակարգային հակասությունների դերի տեսակետից:

Աշխարհի և խՍՀՄ-ի տնտեսական յերկրագիտության բնագավառին վերաբերյալ նյութի մշակման ժամանակ անհրաժեշտ է չափազանց խնամքով ճշգրիտ վորոշել աշխարհագրական ֆակտորի դերը հասարակական զարգացման մեջ: Այստեղ պետք է խուսափել պրոբլեմի ձիշտ մարքիստական դրվածքից թեքումներ կատարելուց: Մի կողմից չպետք է ընկնել դեպի այն բուրժուական «աշխարհագրագետների» դիրքերը, վորոնց թեորիաները հասարակական զարգացման առանձնահատկությունները բացատրում են բացառապես բնական պայմանների առանձնահատկություններով: Մյուս կողմից պետք է զգուշանալ յուրատեսակ «ձախլիկ» թեքումից, վորի կողմակիցներն աշխարհագրական միջավայրը վերցնում են իբրև վոչ նյակտոն ֆակտոր:

Վորքան ավելի բազմազան են աշխարհագրական միջավայրի հատկությունները, այնքան ավելի նպաստավոր են արտադրողական ուժերի զարգացման համար: Ըստ Մարքսի «վոչ թե հողի բացարձակ պտղաբերությունը, այլ նրա դիֆերենցիացիան, բնական արդյունքների բազմազանությունն է կազմում աշխատանքի հասարակական բաժանման հիմունքը, մարդուն շրջապա-

տող բնական պայմանների բազմադանությունը դրոււմ ե վերջինիս (մարդուն) բազմազան դարձնել իր սեփական պահանջները, ընդունակութիւնները, աշխատանքի միջոցները և յեղանակները»։

Մարքսյան այս դրույթը մի րոպե անգամ չպիտի մոռանա աշխարհագրութեան դասատունը։

Աշխարհագրական միջավայրը վոչ թե տնտեսական կառուցվածքը վորոշող պատճառ ե, այլ մարդու տնտեսական գործունեութեան վրա այս կամ այն չափով ազդող պայման, կախված արտադրողական ուժերի զարգացման մակարդակից ու բնույթից և արտադրական հարաբերութիւնների այս կամ այն սխտեմից։

Այսպիսով ֆաբ. գործ. յոթնամյակում և կոյբերիտ դպրոցում ամբողջ ուշադրութեամբ կենտրոնացվում ե աշխարհի և ԽՍՀՄ յերկրագիտութեան դասընթացի վրա։ Աշակերտութիւնը զաղափար ե ստանում գլխավոր յերկրների և ժողովուրդների ժամանակակից կյանքի մասին։ Աշակերտներն ուսումնասիրում են առանձին յերկրներ, ռայոններ, շրջաններ և այն ամենը, ինչ այնտեղ գոյութիւն ունի, վորոնց գլխավորում ե տնտեսավար մարդը վորպես բնորոշ ֆիզիկական, բիոլոգիական և սոցիալական գծերի մի միացում, և պարզում են նրանց տեղական կապակցման պատճառները։ Յերեվոյեցիների և փոստերի փոխհարաբերութեան պարզաբանումը, վորոնք ընդհանրապես նկատվում են յերկրագնդի վրա և մասնավորապես նրա այս կամ այն տերրիտորիայում, համարվում ե աշխարհագրութեան ուսումնասիրութեան հիմնական խնդիրը։ Այդ բոլորի հետեանքով ֆաբ. գործ. յոթնամյակի և կոյբերիտ դպրոցի աշակերտութիւնը պետք ե մտածված կերպով ընդգրկել և հասկանա համաշխարհային եկոնոմիկայի արմատական անախրոնիզմը, միաժամանակ տնտեսական փոխադարձ կախման և քաղաքական անջատման անախրոնիզմը։ Աշխարհագրութեան ուսուցիչը աշխարհագրութեան դասընթացների ժալման հետեանքով պետք ե ուսման 5-րդ, 6-րդ և 7-րդ տարիներում կարողանա վորոշակի կերպով հասկացողութիւն տալ յերկու պայքարող սխտեմների—կապիտալիստականի և սոցիալիստականի—տարբերութեան ու համաշխարհային սոցիալիստական հեղափոխութեան ուղիների կոնկրետ անալիզի մասին։

II. Ֆաբ. Գործ. Յոթ. և Կոյ. Յերիտ. դպրոցների աշխարհագրական նյութի համառոտ բովանդակութիւնը և ըստ տարիների բաշխման սխեման։

1. Առաջին աստիճանի դպրոցների (2-րդ, 3-րդ, 4-րդ խմբ.) աշակերտութիւնը ստանում ե ֆիզիկա-աշխարհագրական ելե-

մենտար գաղափարներ և տարածական կոգմորոշում իր ռայոնի, շրջանի և հանրապետութեան տեղական նյութի ուսումնասիրութեամբ, վորը կարող ե բավարար հիմք ծառայել յերկրագիտութեան և աշխարհագրութեան սխտեմատիկ դասընթացն անցնելու համար ֆաբ. գործ. յոթնամյակի և կոյ. յերիտ. դպրոցի ուսման հետեյալ տարիներում։

2. Հինգերորդ տարին (5-րդ խմբ.) պետք ե հաշվի առնել չորսամյակում աշակերտութեան ձեռք բերած գիտելիքները և տա ֆիզիկական աշխարհագրութեան ընդհանուր դասընթացն ու յերկրագիտութեան հիմունքները (յերկրագնդի ընդհանուր տեսութիւնը), յեղակետ ունենալով աշակերտութեան կոնկրետ դիտողութիւններն իր շրջապատի վերաբերմամբ։ Այս դասընթացը պետք ե տա յերկրի կյանքի պատկերը, նրա դինամիկան, նրա ձևերի փոխազդեցութիւնն ու փոփոխութիւնը, ոգնի աշակերտութեանը գիտակցելու աշխարհագրական ֆակտորի դերն ու նշանակութիւնը և մարդու դերը յերկրի դեմքի փոփոխութեան գործում, ոգնի դիալեկտիկական-մատերիալիստական մտածողութեան մշակմանը, հիմք դնի աշխարհագրութեան մյուս դասընթացների՝ աշխարհի, վրաստանի և ԽՍՀՄ յերկրագիտութեան հիմնավոր մշակմանը։

Դիալեկտիկա-մատերիալիստական տեսակետը կոգնի յերկրագնդի ամբողջութեան և նրա ածանցական ծածկոցների հանրամատչելի և պատկերավոր գիտական գաղափարի մշակմանը։ Խոսելով յերկրի սֆերաների մասին, վորպես սնող միջավայրի, վորտեղ մարդկութիւնը կազմակերպում ե իր տնտեսութիւնը, կարելի յե յերկրագնդի մակերեսի վրա նստել իբրեւ մի հսկա արհեստանոցի, վորտեղ մարդիկ կանգնած են դադահների մոտ, կառավարում են մեքենաները, փորում են յերկրի տակ, կտրում են լեռները տուններնեղով, հսկայական նավերով ձեղքում են ովկիանոսները, տեղափոխում են ապրանքներն ողով, պատում են յերկիրը յերկաթուղիների ցանցով, ծովի հատակով անց են կացնում կարելներ և ամենուրեք—սկսած յերկրագնդի ազմկալից քաղաքներից և վերջացած խուլ անկյուններով, իրար են անցնում, հայթայթելով իրենց մի կտոր հացը, հաղթահարելով բնութեանը և հարմարեցնելով այդ բնութեանն իրենց։

Այսպիսով, յերկրագնդի նման պատկերացման հիման վրա հեշտ կլինի պատկերացնել «մարդկային շերտը», անտրոպոսֆերան սերտ կապված բոլոր գեո-սֆերաների հետ՝ լիտոսֆերայի, վորի մեջ ե մտնում մարդը՝ անցքեր և հանքահորեր փորելով, հիդրոսֆերայի՝ վորով նա լողում ե, վորով ոգտվում ե իբրեւ

սպիտակ ածուխ և շարժիչ ուժ, հարկադրում է ծառայել իրեն և վորից ձեռք է բերում սննդամթերքներ. ատմոսֆերայի՝ վորով նա շնչում է ու թռչում և բիոսֆերայի՝ վորպես հիմնական սնող միջավայրի:

Հինգերորդ խմբի դասընթացն ի նկատի ունի վոչ թե բնական աշխարհագրական պայմանների նկարագրական ծանոթությունը, այլ պետք է ցույց տա այդ պայմաններն իրենց դինամիկայով, փոխադարձ կախումով և սոցիալ-տնտեսական պայմանների հետ ունեցած կապակցությունը. պետք է ցույց տալ, վոր աշխարհագրական պայմանները հասարակական զարգացման միջավայրն են, վոր աշխարհագրական միջավայրի ոգտագործման աստիճանը տնտեսության կողմից կախված է հասարակության արտադրողական ուժերի զարգացման մարկարդակից ու բնույթից և, վերջապես, վոր աշխարհագրական միջավայրն ազդում է հասարակական զարգացման վրա վոչ անմիջորեն, այլ անուղղակի կերպով, այսինքն ինչպես ասում է Ենգելսը. «արտադրական հարաբերությունների միջոցով, վորոնք ծագում են տվյալ տեղում. տվյալ արտադրողական ուժերի հիման վրա, վորոնց զարգացման առաջին պայմանն այդ միջավայրի հատկություններն են»: Յեւ վերջապես մի նկատողություն ևս. ուսումնասիրելով ֆիզիկական աշխարհագրությունը, ուսումնասիրելով ամբողջ յերկիրը, մենք պետք է սակայն աշակերտության ուշադրությունը բեռենք իր ռայոնի, Վրաստանի և ԽՍՀՄ աշխարհագրության վրա (ինչ վոր V խմբի ծրագրերում շարունակ նշվում է): Այս ճանապարհով մենք կապահովենք թեորիայի և պրակտիկայի կապը և աշխարհագրության ուսումնասիրությունը կծառայիցնենք Վրաստանի և ԽՍՀՄ սոցիալարարությունը:

3. Վեցերորդ տարին (6-դ խմբ.) բնականորեն պետք է հատկացնել կապիտալիստական, գաղութային և կիսագաղութային աշխարհի ուսումնասիրությանը (յերկրագիտություն): Այստեղ պետք է աշակերտության առաջ բացվի այն պատկերը, թե ինչպես է մարդկությունը տարածված յերկրագնդի վրա և ինչպես մարդկային հասարակության առանձին մասերն ապրելով՝ աշխարհագրական այլազան պայմաններում, շնորհիվ տրանսպորտի և հաղորդակցության զանազան միջոցների, գտնվում են սերտ տնտեսական համակցության մեջ:

VI տարվա ծրագրի V խմբի դասընթացի բնական և տրամաբանական շարունակությունն է կազմում, խորացնում և կոնկրետացնում է ֆիզիկական աշխարհագրության և աշխարհագրական քարտեզի վերաբերյալ գիտելիքները և ծանոթացնում է ա-

շակերտությանը կապիտալիստական յերկրների տնտեսական և քաղաքական աշխարհագրության հիմնական տարրերի հետ:

Ուսման 5-րդ տարում աշակերտների ստեղծած անտրոպո-ֆերայի պատկերացման ֆոնի վրա 6-դ խմբում յերկրների ուսումնասիրությունից ստանում է լրիվ վորոշակիություն և մեծ հետաքրքրություն, վորովհետև այդ ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս պարզելու, թե ինչպիսի քաղաքական վանդակ պետություններից է բաղկացած անտրոպոֆերան, ինչպես է կառուցվում ազգաբնակչության տնտեսական գործունեությունը ամեն մի պետության սահմաններում, ինչպիսի եներգետիկ միջոցներ ունի տվյալ հողամասը, ինչպես են նրանք դասավորված տեղիտորիայի վրա, ինչպես են անդրադարձել արդյունաբերական կենտրոնների գոյացման, տրանսպորտի զարգացման և այլնի վրա:

Դասընթացի մշակման հետևանքով 6-րդ խմբի աշակերտությունը պարզ գաղափար պետք է ստանա կապիտալիստական սիստեմի զանազան քաղաքական ձևերի դերի և սոցիալ-դասակարգային հակասությունների մասին, վորոնք քայքայում են ժամանակակից իմպերիալիզմի ամբողջ սիստեմը:

Համաշխարհային կապիտալիստական տնտեսության ուսումնասիրությունը պետք է դրսևվորի իմպերիալիզմի հակասությունները և կապիտալիզմի ներկա ճգնաժամի սրությունը, տա կապիտալիստական յերկրների և մասնավոր նրանց Բևոնոմիկայի տիպերը: Գաղութային և կիսագաղութային յերկրներից մանրամասնորեն պետք է կանգ առնել այն յերկրների վրա, ուր առանձնապես սուր կերպով են ընդհարվում իմպերիալիստական հակասությունները և ավելի ցայտուն կերպով է ցուցադրվում իմպերիալիզմի շահագործող եյությունը: Այս հիման վրա պետք է ցույց տալ սոցիալական հեղափոխության նախադրյալների հասունացումը և անխուսափելիությունը:

Այսպիսի ուսումնասիրությունը շատ լավ և անհրաժեշտ նախադրյալ է, վորպեսզի աշակերտությունը զիտակցի խորհրդային սոցիալիստական սիստեմի առավելությունները, վորի ուսումնասիրությանն անցնելու յ 7-րդ տարվա դասընթացում:

4. Ֆաբ. Գործ. Յոթ. և Կ. Յ. դպրոցի 7-րդ տարին (7-րդ խմբակ) հատկացվում է ԽՍՀՄ ուսումնասիրությանը: Դասընթացն սկսվում է ԽՍՀՄ ընդհանուր տեսությունից և յերկրի կամ հանրապետության, մեր պայմաններում—Վրաստանի, ուսումնասիրությունից, ընդլայնելով և ընդգրկելով հարևան յերկրները և ամբողջ ԽՍՀՄ ըստ տնտեսության տիպի առանձին հանրապետու-

թյունները և ուսուցիչները, պարզ ընդգծելով նրանց առանձնահատկությունները և տեսակարար կշիռը խՍՀՄ տնտեսության մեջ, նաև նրանց վիճակը մինչև հեղափոխությունը և ներկայումս, և վերջապես տարբերությունը կապիտալիստական յերկրներից:

Խորհրդային Վրաստանի և խՍՀՄ աշխարհագրության դասընթացը պետք է գիտական-աշխարհագրական բազա տա խՍՀՄ սոցիալիստականության համար, գիտականորեն հիմնավորի խՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության տերրիտորիալ տեղաշարժը և ցույց տա, Վոր սոցիալիստական վերակառուցումից հետո մեր տնտեսությունն ստանում է տարածական տեղավորում, Վորն ա) առաջ է քաշում հետաձևաց ժողովուրդներին և հասցնում առաջավոր ժողովուրդներին, բ) ուսցիոնալ կերպով է տեղավորում արտադրությունն ի նկատի ունենալով նրա մերձավորությունն եներգիայի և հումքի աղբյուրներին և գ) հնարավորություն է տալիս ավելի արդյունավետ կերպով ոգտագործել բնական հարստություններն արտադրության սոցիալիստական պայմաններում: Իսկ ընդհանրապես 7-րդ խմբի աշակերտությունը պետք է ուսուցնասիրի տնտեսության սոցիալիստական տեղավորման աշխարհագրությունը, Վորպես աշխատանքի աշխարհագրական բաժանման ամենաուսցիոնալ սխեման:

Դասընթացի վերջում տրվում է համաշխարհային տնտեսության վերաբերյալ համառոտ ակնարկ, Վորպես բնական հանրագումար և յեզրակացություն 5-րդ, 6-րդ և 7-րդ խմբակներում մշակած ամբողջ աշխարհագրական նյութի. նշվում է կապիտալիստական յերկրների սխեմայի ժամանակակից համաշխարհային ձգնաժամը, խՍՀՄ սոցիալիստականության հաջողությունները և կոնկրետ կերպով ընդգծվում է համաշխարհային սոցիալիստական հեղափոխության ուղին:

Վրաստանի և խՍՀՄ մշակումը ուսման յոթերորդ տարում բաժանված լինելով առաջին աստիճանի ելեմենտար մշակումից յերկու ուսուցնական տարիներով, աշակերտությունը կանցնի մեծ հետաքրքրություններ և կյուրաքցնի անհամեմատ լայն չափով, քան ուսման 6-րդ տարում:

Դասընթացի մշակման հետևանքով պետք է աշակերտության գիտակցության մեջ խՍՀՄ ամրապնդվի Վորպես իր բնության պայմաններով և բնական հարստությունների հնարավորություններով ամենահարուստ յերկիրը, Վորպես պլանային սոցիալիստական շինարարության մեջ լծված բազմաթիվ աղբյուրությունների միասնական մի ընտանիք, ներգրավված սոցիալիստականության մեջ լինելույան ազդային քաղաքականության հիման

Վրա, Վորպես համաշխարհային սոցիալիստական հեղափոխության հզորագույն հենարան, Վորը յերևում է թեկուզ հենց նրանից, Վոր բոլոր յերկրների և ժողովուրդների ձնշվածները իրենց դասակարգային հեղափոխական պայքարում հույսները դնում են խորհուրդների յերկրի վրա:

Այսպես և ընդհանուր գծերով աշխարհագրության նոր ծրագրերի սխեման և համառոտ բովանդակությունը: Նյութի ուսման տարիների այսպիսի դասավորումով հնարավորություն է տրվում ուսուցնասիրել յերևույթները Վոչ առանձնացած ձևով, այլ տրամաբանական հետևողականությամբ, բնության, աշխատանքի և հասարակության պատճառակցական պայմավորվածությամբ, Վոխադարձ լիակատար կապակցությամբ, վերցրած իրենց տարածական դասավորման շրջանում, այսինքն այն շրջանում, Վորին սպասարկելու յե կոչված աշխարհագրությունը Վորպես գիտություն, Վորպես ուսուցնական առարկա:

III. Մեթոդները և մշակման ձևերը

Աշխարհագրության նյութի մշակման հիմքը պետք է կազմի լաբորատոր հետախուզական մեթոդը: Լաբորատոր մեթոդը փոխում է իր ձևերը համաձայն աշակերտության հասակի և նյութի բնույթի: Այսպես, յեթե չորսամյակի խմբակներում աշխարհագրական նյութը պետք է վերցվի շրջապատող կյանքից եքսկուրսիոն-հետախուզական ձանադարով և տպա մշակվի լաբորատոր ձևով, յոթնամյակի խմբակներում նյութը գլխավորապես վերցվում է համապատասխան ձեռնարկներից, գրքերից, ատլասներից, քարտեզներից, տեղեկատու գրքերից և այլն. բայց նրա մշակումը ևս պետք է տարվի լաբորատոր ձևով: Եքսկուրսիաները հնարավոր և ցանկալի յեն այստեղ ևս, մասավանդ 5-րդ խմբում և մասամբ 7-րդ խմբում, բայց նյութի ավելի զգալի մասը 5, 6 և 7-րդ խմբում դասավանդելիս հնարավոր է և կիրառել եքսկուրսիոն-հետազոտական մեթոդը:

Ծրագրներում մեթոդները և մշակման ձևերը մանրամասն մատնանշվում են միայն 5-րդ խմբում, իսկ ինչ վերաբերում է 6-րդ ու 7-րդ խմբերին՝ բոլորովին տեղ չի տրվում այն նկատառումով, Վոր այդ տարիների դասընթացները հիմնականում ընդհանրապես նույնն են լինելու, ինչ Վոր 5-րդ խմբում: Մի բան միայն պետք է աչքի առաջ ունենալ, դա հասակն է և 6-րդ ու առանձնապես 7-րդ խմբի աշակերտության անհամեմատ ավելի լայն զարկացումը, Վորն իհարկե հնարավորություն է տալիս

այդ խմբերում ավելի լայն ու խորը ոգտագործել լաբորատոր-հետախուզական պարագումունքները: Քարտեզների անալիզ, աշխատանքներ աշխարհագրական տեսքերում, կարևորագույն թվական տվյալների նշանակում և դիագնոստիկայի ու գրաֆիկայի միջոցով ձևակերպումներ, քարտեզների գծագրում, խմբերի և առանձին աշակերտների ղեկուցում, հարկ յեղած դեպքում եքսկուրսիաներ, — այս բոլորը և նյութի մշակման այլ բազմազան ձևեր կարելի չեն ոգտագործել:

Տվյալ դեպքում տրաֆարետի մասին խոսք անգամ լինել չի կարող. ամեն մի դասատու համակերպելով իր աշխատանքի պայմաններին, պետք է ոգտվի դասավանդման ակտիվ մեթոդներին: Քարտեզը պետք է լինի աշխատանքի հիմք, առանց վորի մի քայլ չպետք է անել:

Աշխարհագրության դասերին քարտեզը պետք է լինի «ալֆա և ոմեգա», աշխատանքի սկիզբ և վերջ: Աշխարհագրության այս կարևորագույն և անհրաժեշտ ձեռնարկը վոչ մի բույս ու սուցիչը չպետք է մոռացություն տա: Քարտեզը պետք է գործադրել վոչ միայն նրա համար, վոր աշակերտները նրա վրա կարողանան ցույց տալ այս կամ այն տեղը, ինչպես առհասարակ լինում է, այլ քարտեզի վրա պետք է կատարվի հետազոտական աշխատանք, կողմորոշում, չափումներ, հաշվումներ, դիտումներ, համեմատություններ, դատողություններ և յեղրակացություններ:

IV. Ֆար. Գործ. Յոթ և Կոլ. Յերիտ. դպրոցներ ավարտող աշակերտների աշխարհագրական տեղեկությունների և ունակությունների միևնույն:

5-րդ ԽՈՒՄԲ

Յոթնամյակ ավարտողը պետք է շրջանագիտական նյութի հիման վրա ստանա հաստատուն հիմունքներ ֆիզիկական, մաթեմատիկական և տնտեսական աշխարհագրությունից, այն է. —

1. Աշխարհագրական հիմնական հասկացություններ կոնկրետ պատկերացում. ուլյեֆ, բուսահող, կլիմա, բուսականություն, կենդանական աշխարհ և բնակչություն:

2. Այդ գաղափարների պայմանական նշանների հասկանալը հառակագծերում և քարտեզներում:

3. Ֆիզիկական, կլիմայական, բուսահողային, քաղաքական և այլն քարտեզներ կարդալու ունակություն:

4. Գաղափար յերկրագնդի առարկաների և յերևույթների փոխադարձությունների մասին:

5. Կոնկրետ հասկացություն շրջանագիտության հիման վրա լանդշաֆտի մասին վորպես յերկրի տվյալ անկյունի պատճառականորեն հիմնավորված յերևույթների ամբողջության:

6-րդ ԽՈՒՄԲ

6. Գաղափար գլխավոր յերկների և ժողովուրդների ժամանակակից կյանքի մասին:

7. Ֆիզիկական, տնտեսական և քաղաքական քարտեզներ կարդալու ունակություն:

8. Ստատիստիկական տվյալների ֆիկսացիայի ունակություն դիագրամների և գրաֆիկների ձևով:

9. Ձանազան քարտեզների համեմատության և հակադրման միջոցով կարողանալ կարևոր յեղրակակումներ և հետևություններ անել:

10. Մշակած նյութի հիման վրա համառոտ և սեղմ բնութագրեր կազմելու ունակություն. որինակ՝ յերկրի ուլյեֆը, կլիման, բուսականությունը, բնակչների հիմնական դադումները և այլն:

7-րդ ԽՈՒՄԲ

11. Ունակություն — քարտեզ կարդալու միջոցով կարողանալ պատկերացնել ընդհանուր գծերով ԽՍՀՄ առանձին մասերի լանդշաֆտները:

12. Վրաստանի և ԽՍՀՄ քարտեզների վորոշակի յուրացումը և կողմորոշման ունակություն նրանց միջոցով:

13. Կարողանալ հավաքել հումք, կարողանալ վերլուծել, վերածել սխտեմի և այս կամ այն հետևությունները հանել:

14. Կարողանալ ոգտվել համապատասխան ձեռնարկ-գրքերից, ատլասից, քարտեզից, տեղեկատուից և այլն:

Այս և հետևյալն և ունակությունների այն միևնույնը աշխարհագրության բնագավառից, վոր պետք տանի իր հետ յոթնամյակ ավարտողը:

Սակայն ցանկալի յե, վոր աշխատանքի վերջում Ֆար. Գործ. Յոթ և Կոլ Յերիտ. դպրոցներ ավարտողները 5, 6 և 7-րդ խմբերի ծրագրի մշակման հետևանքով՝

ա) Տիրապետեն ամենաանհրաժեշտ աշխարհագրական նյութին և այդ կարողանան ստանալ քարտեզներից և ուրիշ ձեռնարկներից:

բ) Իմանան աշխարհի բոլոր հայանի յերկրների դասավորումը յերկրագնդի վրա:

գ) Ունենան պատկերացում, թեկուզ ընդհանուր գծերով, այդ յերկրների բնական պայմանների և աղագբնակության ժողովրդական տնտեսություն մասին:

դ) Կարողանան ավելի լրիվ պատկերացնել այն յերկրների տնտեսական և քաղաքական առանձնահատկությունները, ինչպիսին են՝ Հ. Ա. Մ. Նահանգները, Անգլիան, Ֆրանսիան, Գերմանիան, Յապոնիան, Իտալիան, Չինաստանը, Հնդկաստանը և այլն:

ե) Կոնկրետ պատկերացում ստանան միջազգային պրոլետարական հեղափոխության զարգացման ընթացքի, առանձին յերկրների պրոլետարական հեղափոխության զարգացման տարբերության մասին, կախված նրանց կապիտալիստական զարգացման մակարդակի տարբերությունից և ամբողջ նրանց սոցիալ-տնտեսական ստրուկտուրայից և վերջապես

զ) ձևով բերեն կոնկրետ, սխտեմի վերածված պատկերացում խՍՀՄ և նրա զանազան ռազմերի սոցիալիստական շինարարության ուղիների և առանձնահատկությունների, կուսակցության քաղաքականության մասին արտադրողական ուժերի նոր դասավորման բնագավառում, ինդուստրացման, կոլտնտեսությունների և խորհրդային շինարարության, ըստ առանձին ռազմերի առանձնահատկությունների մասին, խՍՀՄ ելեքտրիֆիկացիայի ծրագրի իրագործման կոնկրետ ուղիների և խոր. Միության ու մասնավորապես Վրաստանի անսպառ հաջողությունների մասին:

Մ Խ Մ Բ Ա Կ

Իր շրջանից վերցրած որինականների միջոցով ֆիզիկո-աշխարհագրական հիմնական հասկացողությունների յուրացումը և յերկրագնդի, վորպես մարդու տնտեսական ներգործման որոշակի ընդհանուր տեսությունը

Մ Շ Ա Կ Մ Ա Ն Ն Յ Ո Ւ Յ

ՍԵՂՈՅԵՐ ՅԵՎ ՄՇԱԿՄԱՆ
ՅԵՂԱՆԱՍԵՐ

1. Հատակագիծ և քարտեզ (կապված ռազմի տերրիտորիայի և դիրքի ուսումնասիրության հետ):

Գյուղի և նրա շրջակայքի, ռազմի կամ քաղաքի հատակագիծը (նայած, թե վորտեղ է գտնվում գյուղացը):

Վրաստանի քարտեզը: Գյուղի ռազմի կամ քաղաքի տեղը քարտեզի վրա: Վրաստանի սահմանները և մակերեսը: Մասշտաբ քարտեզի և հատակագծի վրա: Հորիզոնն ու նրա կողմերը հատակագծի և քարտեզի վրա:

Հատակագծի և քարտեզի պայմանական նշանները: Քարտեզի և հատակագծի տարբերությունը:

Ֆիզիկական, քաղաքական, կլիմայական, բուսահողային, բուսական և աշխարհի այլ քարտեզներ, նրանց

Պլանով կողմորոշել իր բնակավայրը և Վրաստանի քարտեզով վորոշել զանազան կետերի դիրքը: Միմյանց նկատմամբ և նրանց հեռավորությունը միմյանցից ըստ մասշտաբի:

Հատակագիծը ձեռքին եքսկուրսիա (որինակ՝ քաղաքում): Եքսկուրսիաների մարշրուտի գծումը հատակագծի վրա:

Ինքնուրույն նկարել տարբեր մասշտաբներով հատակագծեր, իհարկե, ըսկսելով ամենապարզից. քարտեզի ընթերցումն (այս թեման մշակելիս ցանկալի

տարբերություններն ըստ բովանդակության և ըստ պայմանական նշանների:

3. Յերկրագունդ: Յերկրի մակերևույթի կորությունը: Յերկրի գնդաձևությունը և նրա մեծությունը: Գլոբուս: Յերկրի որակյան շարժումը: Աստիճանացանց և նրա կառուցումը կիսագնդերի քարտեզի վրա—միջուկային և զուգահեռներ, աշխարհագրական լայնություն և յերկարություն վորոշումը:

Ժամացուցային գոտիներ: Յերկրի պտույտն արևի շուրջը: Տարվա յեղանակները: Հինգ գոտիներ (հասարակած, արևադարձներ և բևեռային շրջաններ):

Յերկրի ծագման գիտական բացատրությունը իբրև հակադրություն աշխարհի ստեղծագործության բիբլիական առասպելներին:

Յերկիրը տիեզերքում: Յերկիրը վորպես տիեզերային մարմին — վորպես մի մոլորակ: Յերկրի կառուցվածքը և համառոտ պատմությունը: Մարդու յերկրի մասին ունեցած պատկերացումների զարգացումը:

4. Յերկրագնդի տեսությունը: ա) Մայր ցամաքներ, աշխարհամասեր և ովկիանոսներ—նրանց դասա-

յե կապ հաստատել մաթեմատիկայի հետ):

Լաբորատորային և դասարանային աշխատանք զրորուսի և կիսագնդերի քարտեզների վրա:

Աստիճանացանցի ոգնությունը գլոբուսի կամ կիսագնդերի քարտեզի վրա վորոշել այս կամ այն վայրի տեղը:

Տարբեր վայրերի դիրքը վորոշել ըստ լայնություն և յերկարություն:

Վճռել յերկրագնդի տարբեր վայրերի տվյալ ժամանակի, ժամերի վերաբերյալ խնդիրներ:

Աստիճանացանցի և յերկրի արևի շուրջը պտտելու սխեմայի գծագրումը և յերկրի դիրքն արևի նկատմամբ տարվա զանազան յեղանակներին:

Դասարանական մշակում. պատմվածք:

Լաբորատորային աշխատանքներ: Յերկրագնդի ցամաքի և ջրերի դիագրամը:

վորումը յերկրագնդի վրա ու մեծությունը:

բ) Մայր ցամաքների գծագրությունը: Աշխարհամասերի ակների գծագրություն. ծովեր, ծոցեր, թերակղզիներ և կղզիներ. ողորանոցներ, ջրանցքներ և նեղուցներ:

գ) Ռելյեֆ և նրա տիպիկ ձևերը: Լեռներ, հարթություններ, կիրճեր և լեռնանցքներ (որինակները վերցնել վրաստանում):

Աշխարհի ամենամեծ լեռնային սխեմաները (լեռնաշղթաներ և բարձրավանդակներ). ամենամեծ հարթությունները և դաշտավայրերը, մայր ցամաքային ընդհանուր թեքվածքները:

Ռելյեֆը քարտեզների վրա:

դ) Դիսալոր գետերը, լճերը և նեղքին ծովերը յերկրագնդի վրա ըստ աշխարհամասերի: Վրաստանի և ՍՍՀՄ գետերը — նրանց նշանակությունը և ոգտագործումը:

5. Յերկրի կեղևի փոփոխությունը: Ստորերկրյա ուժերի ներգործումը և նրանց առաջացրած յերկրաշարժները: Յերկրի կեղևի բարձրանալը և իջնելը, ճեղքեր, ծալքեր, իջվածքներ և այլն:

Կովկասյան լեռնային (կավկասիոն) շրջանի ծագումը և գոյացումը: Կրոնական ֆանտազիաների ստեղծած տեղական լեգենդաների անհեթեթություններն ու անմտությունները Կովկասի լեռնային շրջանի ծագման և գոյացման մասին:

Քարտեզների վրա գտնել — ովկիանոսները, աշխարհամասերը, ծովերը, ծոցերը, նեղուցները և ջրանցքները, կղզիները, թերակղզիները և ողորանոցները: Այս բոլորը նշանակել համար քարտեզներում կամ աշխարհագրական տետրերում:

Քարտեզի վրա գտնել գլխավոր լեռնաշղթաները, բարձրավանդակները, հարթությունները և նշանակել համար քարտեզներում:

Քարտեզների վրա գտնել գլխավոր գետերը, լճերը և նեղքին ծովերը:

ВИДНОСТИ
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧЕДЕННИ
Академии Наук
СССР

Ցանկալի յե առանձին աշխարհամասերի քարտեզների ինքնուրույն գծագրումը, նշանակելով նրանց վրա որինակ՝ ռելյեֆ կամ գետերի, լճերի ու ծովերի ցանցը, ողտակար հանքերի արդյունահանման տեղերը և այլն:

Ճանապարհորդությունների (Կոլումբոսի, Մագելանի, Վասկո-դե-Գամի և ուրիշների) և բևեռային յերկրների հետազոտությունների քարտեզները:

Ծովի, հոսող ջրերի, քամու, արեգակնային ջերմության և այլ աշխատանքը և նրանց առաջ բերած փոփոխությունները յերկրի մակերևույթի նկատմամբ (քամհարման և տեղահանման պրոցեսներ):

զ) Ոգտակար հանքերի (ամենագլխավոր) աշխարհագրությունը, դրանց արդյունահանությունը և նշանակությունը բնակչության տնտեսական գործունեության ասպարեզում: Վրաստանի և ԽՍՀՄ ոգտակար հանքերը:

Յեղանակ և կլիմա: Այն ուսյունի, գյուղի կամ քաղաքի կլիման, վորտեղ գտնվում և դպրոցը:

ա) Միջին ջերմաստիճանը—ամսական և տարեկան:

բ) Ամենից հաճախ վո՞ր քամիների ժամանակ և տեղումներ լինում մեզ մոտ և վո՞ր քամիներն են մեզ մոտ չորային:

գ) Տարեկան մթնոլորտային տեղումների միջին քանակը և նրանց բաշխումն ըստ տարեկա ամիսների:

Յերկրագնդի կեղևի մակերևույթի անհավասար լույս և ջերմություն ստանալն արևից: Ջերմային գոտիների բաժանումը և նրանց նշանակումը քարտեզների վրա:

Մթնոլորտի և յերկրագնդի մակերևույթի տաքանալը:

Մայր ցամաքների և ովկիանոսների անհավասար տաքանալը:

Քամիներ, քամիների պատճառ, որենքը և տեսակները:

Երկրաբանական դեպի ոգերևութաբանական կայան, յեթե իհարկե Եյդպիսին կա շրջակայքում:

Յերեխաների կողմից յեղանակի ինքնուրույն դեպքություն. այս թեման մշակելիս՝

ա) կազմել յեղանակի որացույց:

բ) արտահայտել որակա, դեկադային և ամսական միջին ջերմաստիճանները (կոր գծի ոգնություն):

Աշխատանք ջերմաչափով և բարոմետրով: Աշխատանք ամառային և ձմեռային իզոտերմներ և իզոթերմներ ունեցող քարտեզների վրա, յերկրագնդի վրա մթնոլորտային տեղումների բաշխման քարտեզներ և

Ծովային հոսանքներ — տաք և ցուրտ, դրանց ծագումը և նշանակությունը կլիմայի համար:

Մթնոլորտային տեղումներ և խոնավություն. մթնոլորտային տեղումների քանակի բաշխումը յերկրագնդի վրա:

Յերկրագնդի այս կամ այն վայրի կլիմայի կախումն աշխարհագրական լայնությունից, ովկիանոսի և ծովերի մակերևույթից ունեցած բարձրությունից և հեռավորությունից:

Որինակներ Վրաստանի կլիմայից՝ ա) Մեր բարձրագիւր լեռների և գոգավորությունների կլիման:

բ) Արևմտյան և արևելյան Վրաստանի կլիման:

գ) Ան ծովափնյա շրջանի կլիման: Կլիմայական ֆակտորների (քամու, ջրի—«սպիտակ ածուխ», արեգակնային ջերմության—«դեղին ածուխ») ոգտագործման հնարավորությունները Վրաստանի և ԽՍՀՄ սոցիալիստական տնտեսության մեջ: Մթնոլորտի ուսումնասիրության նշանակությունն ոգային և ծովային տրանսպորտի համար:

6. Բնությունն պատկերներ (լանդշաֆտներ) և մարդու կյանքը յերկրի վրա (բնության ֆակտորների փոխադարձ կախումը):

Լեռնային լանդշաֆտ — «Կովկասի լեռներում»: Բնության բազմապիսիությունը: Մեր լեռների բուսական և կենդանական աշխարհը, դրանց բնա-

վերջապես դասագրքի տեքստի մշակում:

Աշխատանք համը քարտեզների վրա կամ աշխարհագրական աշխատանքի տետրում:

«Յեղանակ և կլիմա» թեման մշակելիս չափազանց կարևոր և կոնտակտ հաստատել ֆիզիկայի դասադի հետ:

Երկրաբանական գյուղի, քաղաքի կամ ուսյունի շրջակայքում լանդշաֆտների հետ ծանոթանալու համար (լեռնային, դաշտային, և այլն) և նրանց բնահանուր բնույթը: Դասագրքից բնության և մարդկանց

կիշները և նրանց զբաղմունքը (ընդհանուր պատկեր):

Բնական աշխարհագրական շրջաններ՝ յերկրագնդի վրա:

- ա) Սառցային անապատներ.
 - բ) Տունդրաներ.
 - գ) Բարեխառն գոտու անտառներ.
 - դ) Տափաստաններ.
 - յե) Անապատներ.
 - զ) Յետ-արևադարձային մշտադալար ծառերի շրջաններ.
 - ե) Սավաններ և
 - ը) Տրոպիկական անտառներ:
- Այս բնական շրջանների կլիման, բուսահողը, բուսական և կենդանական աշխարհը և բնակիչների տնտեսական գործունեությունը. (ընդհանուր բնութագիր):

Հետեվություն. Կլիմայի, բուսահողի, բուսականության և կենդանական աշխարհի և մարդու միջև յեղած կախումը յերկրագնդի վրա: Դրա հետ միասին անհրաժեշտ և կոնկրետ որինակներով ցույց տալ աշակերտությանը Կրասնի արշավը. ճանապարհորդություններ արևադարձային և բևեռային շրջաններում և այլն, թե ինչպես մարդը պայքարում է բնության հետ և ինչպես վերջինիս յենթարկում է իր ազդեցության:

Կյանքին վերաբերյալ հոգևածների ընթերցում:

Կարողանալ քաղտեղների վրա ցույց առնել յերկրագնդի լանդշաֆտները:

Ծանոթություն. Այս թեման յերկրագնդի ընդհանուր տեսությունից ամենապատասխանատուն է. վորովհետև նա հիմք է ծառայում այս դասընթացի մնացած բոլոր աշխատանքներին և դրա համար ելնրա յուրացմանն անհրաժեշտ է առանձին ուշադրություն դարձնել: Ժամանակի սղություն պատճառով ավելի լավ արդյունք է ստացվում, յիրր այս թեման անցնելիս դիմում են ընթերցանության և միշտ ֆիզիկո-աշխարհագրական քարտեզների և ատլասների համեմատությանը, ինչպես որինակ՝ ջերմաստիճանների տվյալներով քարտեզներ, մթնոլորտային տեղումների բաշխման քարտեզներ, ծովային հոսանքների քարտեզներ, յերկրագնդի բուսական լանդշաֆտների դասավորման հատուկ քարտեզներ: Նյութն այսպես մշակելիս ցայտուն կերպով ցուցադրվում է զոնալ և

ազոնալ ֆակտորները և նրանց փոխադարձ պայմանավորումը:

Քարտեզա-գրաֆիկ այս աշխատանքի ժամանակ անհրաժեշտ է ցուցադրել զանազան տիպի բնական լանդշաֆտների՝ տունդրաների, տափասանների, տափաստանների և այլն նկարներ:

7. Մարդը յերկրի վրա՝ (յերկրագնդի ազգաբնակչությունը, կապված իր ուսյոնի բնակչության տնտեսական գործունեության ուսումնասիրության հետ):

Իր գյուղի, ուսյոնի, քաղաքի, Վրաստանի ազգաբնակչությունը, նրա թիվը, ցեղային և ազգային կազմը. զբաղմունքների գլխավոր և հիմնական ճյուղերը: Տնտեսության վիճակը: Վրաստանի և դարոցական վայրի ազգաբնակչության կուլտուրական մակարդակը. կուլտուրական հեղափոխության խնդիրները:

Յերկրագնդի ազգաբնակչության ընդհանուր թիվը, խտությունը զանազան մասերում. ուսսային (ցեղային), տոհմային և ազգային առանձնահատկությունները. զանազան ժողովուրդների կուլտուրական մակարդակը և աշխատանքի արտադրողականության յերկրներում—շահագործում,

Կազմել դյուղի, քաղաքի, ուսյոնի, Վրաստանի և աշխարհամասերի ազգաբնակչության վերաբերյալ դիագրամներ, ոգտվելով համապատասխան թվական տըվյալներից:

Մշակել դասագրքի տեքստը ուսուցչի հետևյալ առաջադրությամբ. «Ձանազան ժողովուրդների կուլտուրական մակարդակը և աշխատանքի արտադրողականությունը»: Կարելի յե, նույնիսկ ցանկալի, վոր աշակերտությունն այս առաջադրությունը մշակի իբրև ինքնուրույն զեկուցում:

Քարտեզների վրա դանել ՆՍՀՄ, գլխավոր պետությունները և համաշխարհային հաղորդակցության ճանապարհները:

ճնշում. ազգային փոքրամասնությունների և գուհավոր ժողովուրդների հալածանքը:

Ազգային խնդրի լուծումը ԽՍՀՄ, մասսաների և աշակերտության խնտերնացիոնալ դաստիարակությունը:

Աշխարհի քաղաքական քարտեզը: ԽՍՀՄ և յերկրագնդի մյուս գլխավոր պետությունները:

Պետությունների տնտեսական, կուլտուրական և քաղաքական կապը (ընդհանուր պատկեր):

Համաշխարհային ճանապարհները և նրանց նշանակությունը:

ԽՍՀՄ և կապիտալիստական աշխարհը վորպես յերկու հակադիր սխտեմներ—սոցիալիստական և կապիտալիստական:

Այդ բոլորը նշանակել համը քարտեզների վրա:

VI Խ ՈՒ Մ Բ

Ա. ԲԱՐՁՐ ԶԱՐԳԱՑՄԵ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՅԵՐԿՐՆԵՐ (ԱՇԽԱՐՀԻ ԽՊԵՐԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐ)

1. ՀՅՈՒՄ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ (5 Ժամ)

ՀԱՄՆ խոշոր տեսակարար կշիռը համաշխարհային տնտեսության և համաշխարհային քաղաքականության մեջ: Սոցիալ-դեմոկրատական հեքիաթները ՀԱՄՆ բարգավաճման մասին: ՀԱՄՆ վորպես ժամանակակից համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի գլխավոր ոջադ:

ՀԱՄՆ աշխարհագրական դիրքը—ափերի գծագրությունը, մեծությունը, մակերևույթի կազմությունն ու ձևը, ափերի գծագրության բնույթը՝ կապված Հյուսիսային Ամերիկայի յերկրաբանական (գեոլոգիական) անցյալի հետ: Նրա բաժանումը՝ բարձրագիր լեռնային Արևմուտք, վոր բարձրագիր Ապալաչյան լեռների գոտի Արևելքում և հսկայական հարթություն նրանց միջև, վորը յինթակա յե հյուսիս-արևելյան բևեռային և հարավ-արևելյան մուսոն քամիների ազդեցության: ՀԱՄՆ կլիման՝ կապված մակերևույթի կազմության և շրջապատող ովկիանոսների ազդեցության հետ: Գետավազաններն ու լճավազանները և նրանց նշանակությունը ներքին և արտաքին հաղորդակցության համար: Բուսականության միջորեական (մերիդիոնալ) դասավորությունը:

ՀԱՄՆ կապիտալիստական արտադրության զարգացման արագ տեմպերը բուրժուազիայի համար ամենանպատավոր սոցիալական պայմաններում (կապիտալիզմի ազատ զարգացմանը խանդարող ֆեոդալական հարաբերությունների ձնացորդների բացակայություն—բացառությամբ Հարավի) և բնակչության ան-

ընդհատ ներհոսանքի ու նոր բնական հարստությունների նվաճման պայմաններում:

Բնակչության խտությունն ըստ շրջանների (ռայոնների), կապված յերկրի բնակեցման պատմության և հիմնական շրջանների տնտեսական զարգացման մակարդակի ու բնույթի հետ:

Արդյունաբերությունն և արդյունաբերական գլխավոր շրջաններն ու կենտրոնները: ՀԱՄՆ արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը—քարածուխի, նավթի, յերկաթահանքի, մեքենակառուցման արդյունաբերություն, դրանց կարևորագույն շրջաններն ու կենտրոնները. մանվածային (տեքստիլ) արդյունաբերություն, դրա շրջաններն ու կենտրոնները. մշակող արդյունաբերության փոխադրությունը հարավ վերջին տարիներս, ՀԱՄՆ արդյունաբերության առանձնահատկությունները (մենաշնորհյալ՝ մոնոպոլիստական միավորումների տիրապետություն. արտադրության բարձր տեխնիկական մակարդակ): Արտադրության և բանվորական ուժի շահագործման ամերիկական սպեցիֆիկ մեթոդները: Բանվորական դասակարգի դրությունը:

ՀԱՄՆ գյուղատնտեսությունը: Գյուղատնտեսության կապիտալիստական բնույթը: ՀԱՄՆ հյուսիս-արևելքի արդյունաբերական շրջանների գյուղատնտեսության բարձր-ինտենսիվ բնույթը: Բամբակի, ըրնձի և ծխախոտի արտադրության հարավային շրջան: Հարավը—նախկին ստրկատիրական շրջան: Նեգրերի ազատագրվելն ստրկությունից առանց հողի 1865 թ. պատերազմից հետո և վարձակալ դառնալը, չնայած մինչ այդ վորոշ հողաբաժին ունեյին իրենց նախկին տերերի մոտ: Նեգր բնակչության թշվառությունը: Նեգրերի հալածանքը ՀԱՄ Նահանգներում:

Հյուսիսային-ամերիկական պրերիաների հացահատիկային շրջաններ. ցորենի, յեզիպտացորենի (կուկուրուզի), վարսակի շրջաններ: Այդ շրջանների գյուղատնտեսական արդյունաբերությունը (ալուրի, մսի): Այդ արդյունաբերության գլխավոր կենտրոնները: Լեռնային արևմուտքի անասնաբուծական շրջաններ: Այգեգործության խաղաղ-ովկեանյան շրջան:

Բուսահողի գիշատիչ շահագործումը ՀԱՄ Նահանգներում և բերքատվության իջնելը վերջին տարիներս: Գյուղատնտեսության մեքենայացման բարձր աստիճանը, վոր բացատրվում և բանվորական ուժի թանգությունը և պակասությունը անցյալում:

Գյուղատնտեսության սոցիալական կազմը: Խոշոր, միջակ ու մանր ֆերմերություն և գյուղատնտեսական պրոլետարիատ: Միջակ և մանր ֆերմերության ծանր դրությունը համաշխարհային

պատերազմից հետո: Հողի և գույքի եծան վաճառք: Ֆերմերների փախուստը դեպի քաղաք: Գյուղատնտեսական գործազրկության աճումը:

ՀԱՄՆ տրանսպորտը: Տրանսպորտի ուժեղ զարգացումը: Յերկաթուղային տրանսպորտի մրցումը ջրայինի հետ: Ներքին ջրային տրանսպորտի հետամնացությունը, չնայած յերկրի չափազանց նպաստավոր հիդրոգրաֆիական պայմաններին: Մեծ լճերի սխտեմը և դրա տրանսպորտային խոշոր դերը: Յերկաթուղային ցանցի խտությունը յերկրի գանազան շրջաններում: Տրանսկոնտինենտալ յերկաթուղային գծեր: Ավտոտրանսպորտի հսկայական դերը ՀԱՄՆ եկոնոմիկայում: ՀԱՄՆ ծովային տրանսպորտը: Պանամայի ջրանցքի նշանակությունը:

ՀԱՄՆ համաշխարհային շուկայում: ՀԱՄՆ տրտաքին առևտուրը: Փոփոխություններ ՀԱՄՆ արտաքին առևտրի կառուցվածքի մեջ: ՀԱՄՆ վորպես ֆաբրիկատների արտահանող (եքսպորտյոր) և արդյունաբերության համար հումքի ներմուծող (իմպորտյոր). գյուղատնտեսության արտադրանքի և արդյունաբերական հումքի բաժնի նվազումը արտահանության մեջ: Ներքին շուկայի շրջանակների նեղվածքը ՀԱՄՆ իմպերիալիզմի համար և նրա հարձակումն համաշխարհային շուկայում. կապիտալի արտահանում, պայքար վաճառքի շուկաների, հումքի առոււրսների և աշխարհի վերաբաժանման համար:

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամ:

ԽՍՀՄ և ՀԱՄՆ, ՀԱՄՆ կառավարության թշնամական վերաբերմունքը դեպի ԽՍՀՄ: Ամերիկական ինտերվենցիան Հեռավոր Արևելքում քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ: ԽՍՀՄ ճանաչելու հարցը: ԽՍՀՄ և ՀԱՄՆ առևտուրը: ՀԱՄՆ տեխնիկական փորձի և տեխնիկական ուժերի ոգտագործումը:

2. ԱՆԳՂԻԱՆ և ԻՐ ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹ ԻՌԱՆԴԻԱՆ (5 ժամ)

Ա ն գ լ ի ա

Անգլիան վորպես համաշխարհային տնտեսության ամենահին կապիտալիստական յերկիր, վոր հարյուր հիսուն տարվա ընթացքում հանդիսացել և աշխարհի արդյունաբերական, առևտրական և ֆինանսական կենտրոն: Անգլիայի մենաշնորհային (մոնոպոլ) դրություն թուլացումը համաշխարհային շուկայում՝ սկսած 19-րդ դարի յերկրորդ կեսից, Յեվրոպայի կապիտալիստական յերկրներում, ՀԱՄ Նահանգներում և Յապոնիայում տեղի ունեցած արդյունաբերության արագ զարգացման հետևանքով: Անգլիական արդյունաբերության հետպատերազմյան քարայրումն ու

անկումը: Անգլիայի տեղը ժամանակակից համաշխարհային տրանս-տեկոսթյան մեջ: Գաղութային (կոլոնիալ) կալվածները նշանա-կությունն Անգլիայի համար: Անգլիական գաղութները քար-տեղը:

Անգլիայի աշխարհագրական դիրքը: Կղզիների նպաստավոր դիրքը: Տերրիտորիայի մեծությունը: Անգլիայի ափերը վողգոզ ծովերն ու ծոցերը և դրանց բնույթը: Ռելիեֆ: Աշխարհագրական դիրքի և ռելիեֆի նշանակությունն Անգլիայի կլիմայի համար: Կլիման, Անգլիայի բուսահողի և բուսականության առանձնահատ-կությունները:

Բնակչություն — թիվը, խտությունը: Եմիգրացիա (գաղ-թականություն): Բնակչության պրոֆեսիոնալ և դասակարգային կազմը:

Անգլիական արդյունաբերության զլխավոր ճյուղերը: Փարա-ծուխի և յերկաթի արդյունաբերություն: Անգլիայի քարածուխի և յերկաթահանքի պաշարը և դրանց աշխարհագրությունը: Դը-րանց միատեղ և ծովին մոտ լինելու շահավետությունը: Փարա-ծուխի և յերկաթահանքի պաշարի աստիճանաբար սպառումը: Մեքենակառուցման, նավակառուցման ու մանվածային արդյու-նաբերություն, և դրանց զլխավոր կենտրոնները: Արդյունաբերու-թյան հին ճյուղերի տեխնիկայի հետաձուլությունը ՀԱՄՆ, Գերմանիայի և այլն արդյունաբերության համեմատությամբ և անգլիական կապիտալիզմի համար ստեղծված դժվարությունը համաշխարհային շուկայի մրցման մեջ: Արդյունաբերության նոր ճյուղերը — քիմիական, արհեստական մետաքսի, ավիո և ավիո-կառուցման, ելեկտրատեխնիկական արդյունաբերություն: Ներ-քին յերկաթուղային և ջրային տրանսպորտ: Ներքին ծովային փոխադրություններ:

Անգլիայի գյուղատնտեսությունը: Կալվածատիրական հո-ղատիրության տիրապետությունը: Գյուղատնտեսության կապի-տալիստական բնույթը (անգլիական ֆերմերություն, գյուղա-տնտեսական պրոլետարիատ): Գյուղատնտեսության մասնագի-տացումը քաղաքային շուկայի համար արդյունքներ (պրոդուկտ-ներ) արտադրելու նպատակով (հացահատիկների արտադրու-թյուն, բանջարանոցային մշակույթ, մսի և կաթնային անաս-նաբուծություն՝ նայած դանազան շրջանների բնական պայման-ներին և դիրքին շուկայի նկատմամբ):

Եկոնոմիկայի, քաղաքների, լանդշաֆտների, կուլտուրայի և կենցաղի համառոտ բնութագիրն ըստ շրջանների — Հարավ-Արևելյան («Կանաչ»), Անգլիա, Ուելս և Կորնուոլս. Կենտրոնա-

կան («Սև Անգլիա») շրջան, Գլազգոյի շրջան և Շոթլանդիա-Նյուկաստլի շրջան, Պենինյան և Զիվիոտի լեռների շրջան, Բելֆաստի շրջան (Հյուսիս-Արևելյան Իռլանդիա):

Անգլիայի արտաքին առևտուրը: Անգլիական նավատորմի նշանակությունը համաշխարհային ապրանքափոխադրման մեջ: Անգլիայի կարևորագույն առևտրական ճանապարհները:

Անգլիայի նշանակության և դերի անկումը համաշխարհային տնտեսության մեջ պատերազմից հետո: ՀԱՄՆ, Յապոնիայի, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մրցակցությունը: Արդյունաբերու-թյան զարգացումն անգլիական գաղութներում և դոմինյոններ-ում: Դոմինյոնների մետրոպոլիայից տնջատվելու ձգտումը: Բրիտանական կայսրության պահպանման և ռադմական պաշտ-պանման դժվարությունները: Անգլիայի ռադմական ուժերը, ա-ռանձնապես նրա ռադմական նավատորմը: Համաշխարհային շու-կայում նախկին մենաշնորհյալ դիրքին վերադառնալու անկարե-լիությունն Անգլիայի համար: Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի ծանր հետևանքներն անգլիական արդյունաբերու-թյան, նավադնացության և ֆինանսների համար:

Բանվոր դասակարգի հեղափոխական շարժման վերելքը՝ կապված ճգնաժամի, գործադրկության և կառավարության ներ-քին քաղաքականության հետ:

Անգլիա և ԽՍՀՄ: Անգլիական բուրժուազիայի ագրեսիվ քաղաքականությունը (ինտերվենցիան պատերազմի ժամանակ և տերնդհատ պրովակացիաները հետագայում): ԽՍՀՄ առևտուրն Անգլիայի հետ:

Իռլանդիա

Իռլանդիան վորպես անգլիական գաղութ Յեվրոպայում, վոր պատերազմից հետո դոմինյոնի իրավունք ստացավ: Բնա-կան պայմանների համառոտ նկարագիրը: Հարյուրավոր տարի-ների անգլիական տիրապետության քայքայիչ հետևանքներն իռլանդական ժողովրդի կյանքի բոլոր կողմերի վերաբերմամբ: Իռլանդական արդյունաբերության բռնի քայքայումը. իռլանդա-կան գյուղացիության բռնի հողազրկումը և նրանց հողերի հանձ-նելն անգլիական կալվածատերերին: Կղզու անգլիական գաղու-թացումը (կղզու տնտեսական տեսակետից ամենազարգացած մասը բնակեցրած և անգլիացիներով և մտնում և Մեծբրիտա-նիայի կազմի մեջ): Ամենադժգոյն ազգային ճնշման քաղաքա-կանությունը: Յերկրի հետաձուլաց ագրարային բնույթը: Արդյու-նաբերության թույլ զարգացումը: Գլխավոր քաղաքներն ու նա-վահանգիստները:

Գյուղատնտեսություն: Հողային հարաբերությունները Ագրարային գերբնակչություն և արտադրաթ (եմիգրացիա) Իռլանդիայից: Բնակչության կուլտուրական ցածր մակարդակը Իռլանդական ժողովրդի պայքարն անկախության համար:

3. ԳԵՐՄԱՆԻԱ (5 ժամ)

Գերմանիայի տնտեսական հետաքննությունը մինչև XIX դարի յերկրորդ կեսը և արագ տնտեսական զարգացումը XIX դարավերջում և XX դարում: Գերմանիան վորպես մինչպատերազմյան շրջանի խոշորագույն իմպերիալիստական յերկիր: Նրա պայքարը համաշխարհային առաջնության (հեգեմոնիայի) համար: Համաշխարհային պատերազմը և Գերմանիայի պարտությունը: Վերսալի դաշնագրության ստեղծած ծանր պայմանները Գերմանիայի տնտեսական զարգացման համար: Գերմանիայի հետպատերազմյան տնտեսական վերելքը բանվոր դասակարգի նկատմամբ գործադրած խստագույն ճնշման հիման վրա: Ժամանակակից տնտեսական ճգնաժամի սրույթը ու խորությունը Գերմանիայում:

Գերմանիայի աշխարհագրական դիրքը: Գերմանիան շրջապատող ծովերի բնութագրերը: Մակերևույթի կազմությունը: Բաժանումն ըստ ռելյեֆի բնույթի և ըստ յերկրաբանական կազմի— Հյուսիսային, Միջին և Հարավային Գերմանիա: Կլիման: Գլխավոր գետերն ու նրանց ղեկավար: Գետահովիտները: Բուսահողմ ու բուսականությունը:

Բնակչության ազգային, պրոֆեսիոնալ և դասակարգային կազմը: Քաղաքային և գյուղական բնակչությունը: Բնակչության խտությունը և դրա կապն արտադրության աշխարհագրության հետ:

Գերմանիայի արդյունաբերությունը: Բնական ռեսուրսների հարստությունը ու բազմազանությունը արդյունաբերության համար: Քարածուխի և գորշ ածուխի հանքերի, յերկաթահանքի, կալիական աղերի շերտերը և նրանց աշխարհագրությունը: Սպիտակ ածուխի պաշարը:

Գերմանական արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը: Արդյունաբերական գլխավոր շրջանները— ծանր արդյունաբերության Հռենոսյան—Վեստֆալյան շրջան, մանվածային, մեքենական ուղեգման և քիմիական արդյունաբերության Սաքսոնյան—Թյուրինգյան շրջան: Հանքա-մետաղագործական և քիմիական արդյունաբերության Սիլեզյան շրջան: Հյուսիսային Գերմանիայի արդյունաբերական շրջաններն ու կենտրոնները: Բավարյան շրջան:

Գերմանական արդյունաբերության հետպատերազմյան դարգացման ժամանակահատվածները: Գերմանական արդյունաբերության ռազմական զարգացման ի հաշիվ բանվոր դասակարգի: Գերմանական տեխնիկայի հետպատերազմյան զարգացումը (արհեստական ազոտ, արհեստական նավթ, սինտետիկ կաուչուկ): Գերմանաբերության նոր ճյուղերի հետպատերազմյան զարգացումը (գորշ ածուխի արդյունաբերության զարգացումը, քիմիական արդյունաբերության ուժեղ զարգացումը, էլեկտրոտեխնիկական արդյունաբերության զարգացումը, էլեկտրոնային արտադրության աճումը):

Գերմանական արդյունաբերության ուժեղ գործունեությունը պատերազմից հետո: Գերմանական պրոլետարիատի դրությունը:

Գերմանիայի գյուղատնտեսությունը: Մի շարք շրջանների աննպաստ բուսահողային-կլիմայական պայմանները գյուղատնտեսության համար: Գերմանական ագրո-տեխնիկայի բարձր մակարդակը: Հացահատիկային մշակույթներ, կարտոֆիլի, շաքարի ձախդեղի արտադրության և անասնաբուծության շրջաններ: Գյուղատնտեսության կապիտալիստական բնույթը: Կապիտալիստական խոշոր կալվածների շրջանն Արևելյան Պրուսիայում: Գյուղատնտեսական բանվորների, մանր և միջակ գյուղացիության ծանր վիճակը համաշխարհային գյուղատնտեսական ճգնաժամի հետևանքով:

Գերմանիայի տրանսպորտը: Յնկաթուղային ցանցը և նրա դերը յնվրոպական միջազգային հաբերությունների համար: Գերմանիայի ներքին ջրային ճանապարհները: Ներքին ջրային տրանսպորտի միասնական ցանց ստեղծելը Գերմանիայում և այդ ցանցի տեխնիկական բարձր մակարդակն ու կարևոր դերը յերկրի եկոնոմիկայում: Ծովային տրանսպորտ:

Գերմանիայի արտաքին առևտուրը:

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը և դրա հետևանքները գերմանական կապիտալիզմի համար: Արտադրության խիստ ներքին գրույթյան խիստ վատթարացումը: Պրոլետարիատի առկա հեղափոխականացումը, սոցիալ-դեմոկրատիայի ազդեցության անկումը: Գերմանական ֆաշիզմ: Կոմունիստական կուսակցության հերոսական պայքարը հեղափոխական յեղքի համար ճգնաժամից:

ԽՍՀՄ տնտեսական կապերը Գերմանիայի հետ:

Ֆ ր ա ն ս ի ա

Ֆրանսիան վորպես ժամանակակից իմպերիալիզմի ամենա-
ազդեցիկ յերկիր: Ֆրանսիայի ղեկավար դերը ԽՍՀՄ դեմ ինտեր-
վենցիա նախապատրաստելու գործում:

Ֆրանսիայի աշխարհագրական դիրքը: Տերրիտորիայի մե-
ծությունը: Ֆրանսիայի ակերբը վողգող ծովերը: Ռելիեֆը: Ֆրան-
սիայի կլիմայական, բուսահողային և բուսական շրջանները:

Ֆրանսիայի տնտեսական համեմատական հետազոտություն-
ներ մինչև պատերազմ (ծանր արդյունաբերության թույլ զարգա-
ցացումը, թեթև արդյունաբերության և գյուղատնտեսության
տեսակարար մեծ կշիռը): Բնակչության թույլ աճը: Ֆրանսիայի
ինդուստրիացումը պատերազմի ժամանակ և մանավանդ պատե-
րազմից հետո ի հաշիվ Գերմանիայի կողոպտման: Ծանր արդյու-
նաբերության արագ զարգացումը: Հանքային հարստություններ
— յերկաթահանք, քարածուխ, կալիական աղեր: Քարածուխի
պակասը Ֆրանսիայում և ջրային էներգիայի ինտենսիվ ոգտա-
գործումը:

Արդյունաբերության գլխավոր ճյուղերը— քարածուխի, մե-
տաղագործական, մեքենականության (առանձնապես ավտո և
ավտոկառուցում), քիմիական և մանվածային արդյունաբերու-
թյուն: Պերմանքի տարեկանների և պարֆյումերիայի արտադրու-
թյուն և դրանց նշանակությունը Ֆրանսիայի արտահանության
գործում:

Պրոլետարիատի դրությունը: Բուրժուազիայի հարձակումը
պրոլետարիատի վրա համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի
հետևանքով: Գործադրկության աճումը:

Գյուղատնտեսություն: Գյուղատնտեսական մշակույթների
բազմազանությունը: Հիմնական գյուղատնտեսական շրջանները:
Գյուղատնտեսության սոցիալ-տնտեսական կազմը: Կուլակային
հողատիրության տիրապետությունը: Գյուղացիության շերտավո-
րումը և մանր հողատերերի հիմնական մասսայի ծանր դրու-
թյունը:

Տրանսպորտ: Ֆերկաթուղային ցանցը: Նավարկելի գետերի
նշանակությունը: Զրանցքներ, Գլխավոր նավահանգիստներ և դը-
րանց նշանակությունը:

Արտաքին առևտուր: Ֆրանսիայի գաղութները և դրանց
տնտեսական նշանակությունը Ֆրանսիայի համար: Ֆրանսիական
գաղութների քարտեզը:

Ֆրանսիայի պայքարն Անգլիայի հետ առաջնության (հեղե-
մոնիայի) համար Յեվրոպայում: Ռումանիայի, Չեխո-Սլովակիա-
յի, Լեհաստանի և միջին Յեվրոպայի այլ յերկրների յենթարկ-
վելը Ֆրանսիական կապիտալի ազդեցությանը: Պայքար Անգլիա-
յի և Իտալիայի հետ առաջնության համար Միջերկրական ծո-
վում և նրա ակերբում:

Ֆրանսիան և ԽՍՀՄ: Ֆրանսիական ինտերվենցիան ԽՍՀՄ
հարավում քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ: Ֆրանսիայի
ղեկավար դերը ԽՍՀՄ դեմ պատերազմ նախապատրաստելու գոր-
ծում: Ֆրանսիական ռազմական արդյունաբերությունը ու ռազ-
մական ուժերը: ԽՍՀՄ տնտեսական կապերը Ֆրանսիայի հետ:

Բ ե լ գ ի ա

Բելգիայի աշխարհագրական դիրքը: Բելգիայի տնտեսու-
թյան գերազանցորեն արդյունաբերական տրպարը: Համառոտ
տեղեկություն Բելգիայի ռելիեֆի, կլիմայի, բուսահողի և բուսա-
կանության մասին: Բնակչությունը:

Բելգիայի արդյունաբերությունը: Հանքային հարստությու-
նները: Ֆերկաթահանքի պակասը Բելգիայում և դրա ներմուծու-
մը Ֆրանսիայից և Լյուքսեմբուրգից: Արդյունաբերության գըլ-
խավոր ճյուղերը, արդյունաբերական շրջաններն ու կենտրոննե-
րը: Բելգիական պրոլետարիատի դրությունը:

Գյուղատնտեսությունը և նրա բարձր ինտենսիվ բնույթը:

Տրանսպորտ: Ֆերկաթուղային ցանցի չափազանց մեծ խտու-
թյունը: Ներքին ջրային տրանսպորտի զարգացած ցանցը: Գե-
տաբերանների Նիդերլանդիայի սահմաններում գտնվելու անհար-
մարությունը: Բելգիայի ծովեզրների անհարմարությունը և խո-
շոր նավահանգստների բացակայությունը՝ բացառությամբ յով-
րոպական նշանակություն ունեցող Անտվերպենից:

Բելգիական իմպերիալիզմ: Բելգիայի աշխարհագրական մի-
ջին դիրքը խոշոր իմպերիալիստական յերկրների միջև և վերջին-
ներիս վճռական դերը Բելգիայի քաղաքական վիճակի նկատ-
մամբ: Ֆրանսիայի հետ ունեցած տնտեսական կապերի գերա-
մամբ: Ֆրանսիայի յերազանց ազդեցությունը բելգիա-
կան քաղաքականության վրա: Խոշոր կապիտալիստական յեր-
կրների հակասությունների ոգտագործելը Բելգիայի կողմից իր
գաղութային բռնադրավումներն ապահովելու համար: Բելգիական
Կոնգոն և նրա տնտեսական նշանակությունը Բելգիայի համար:

Բելգիայի արտաքին տոևտուրը: Բելգիա և ԽՍՀՄ:

5. ՆԻԴԵՐԼԱՆԴԻԱՆ (ՀՈԼԱՆԴԻԱ) (2 ժամ)

Հոլանդիայի բնության և աշխարհագրական դիրքի առանձնահատկությունները, ծածրադիր ռելիեֆը և հիդրոգրաֆիկ պայմանները, Հոլանդական ժողովրդի հազարամյա պայքարը ջրի դեմ: Յերկիրը ծովի հեղեղումներից և ճահճացումից պաշտպանող ամրադակների և ջրանցքների սխեմները: Պոլդերներ, Ջյուդեր-Ջեն-ի չորացումը: Հոլանդիայի աշխարհագրական դիրքի շահավիժնությունն առևտրի զարգացման համար (Հոենոսի, Մաասի և Շելդիի գետաբերանների տիրապետություն):

Հոլանդիայի տրանզիտային նշանակությունը: Համաշխարհային նավահանգստներ—Ամստերդամ, Ռոտերդամ: Հոլանդիայի գաղութները Ոստ-ինդիայում և դրանց դաժան շահագործումը հոլանդական ֆինանսական կապիտալի կողմից:

Հոլանդիայի արդյունաբերության առանձնահատկությունները: Յերկրի աղքատությունն ուշադիր հանքերի տեսակետից: Գաղութային հումքի վերամշակման վերաբերյալ արդյունաբերության ճյուղերի լայն զարգացումը (շաքարիդեղն, կակաո և այլն): Նավակառուցում: Մանվածային արդյունաբերություն. գյուղատնտեսական մշակող արդյունաբերություն: Արդյունաբերական գլխավոր կենտրոնները: Ջկնորսություն, Գյուղատնտեսություն: Կաթնատու անասնաբուծության խոշոր դերը: Ծաղկաբուծություն (Հաարլեմ):

Արտաքին առևտուրը:

Հոլանդիայի աշխարհագրական դիրքի վտանգավոր դրությունը, ի նկատի առած նրա խոշորագույն կապիտալիստական յերկրների մեջ ընկած լինելը: Հոլանդիայի ներկա կախումն Անգլիայից (Հոլանդիայի և նրա գաղութների աշխարհագրական դիրքը, Հոլանդիայի կախումն արտաքին առևտրից և ծովային հաղորդակցություններից):

6. Ի Տ Ա Լ Ի Ա (3 ժամ)

Իտալիայի աշխարհագրական դիրքը: Իտալիան շրջապատող ծովերը: Ռելիեֆ. գլխավոր լեռներն ու հարթությունները: Կլիմայական, բուսահողային և բուսական առանձնահատկությունները: Ըստ շրջանների—Հյուսիսային Իտալիա (Լոմբարդիա և Ալպեր), Հարավային Իտալիա (լեռնափեշեր և լեռներ, Սիցիլիա և Սարդինիա):

Բնակչություն—թիվը, խտությունը, աղքատին, պրոֆեսիոնալ և դասակարգային կազմը, կուլտուրական և կենցաղային ցածր մակարդակը:

Իտալիայի արդյունաբերական հետախույսությունը մինչև պատերազմ կապիտալների պակասություն և արդյունաբերության համար անհրաժեշտ բնական ռեսուրսների աղքատության հետևանքով:

Իտալիայի ինդուստրացումը պատերազմի ժամանակ և պատերազմից հետո հիդրոեներգիական ռեսուրսների լայն ոգտագործման հիման վրա: Ոռարերկրյա կապիտալի դերն Իտալիայի ինդուստրացման գործում: Արդյունաբերության հիմնական ճյուղերը (բամբակեղենի, մետաքսի, ավտոմոբիլային, նավակառուցման, ավիացիոն, քիմիական): Ռազմական արդյունաբերությունն Իտալիայում: Արդյունաբերության կենտրոնացումը Հյուսիսում: Խոշորագույն արդյունաբերական կենտրոններ—Միլան, Թուրին, Ճենովա:

Գյուղատնտեսություն: Խոշոր հողատիրություն Հաբսվում, մանր (պարցելիար) գյուղացիական հողատիրություն Հյուսիսում: Գյուղացիության ծանր դրությունը: Ագրարային գերնակչություն և արտագաղթն Իտալիայից՝ մինչև պատերազմը: Արտագաղթի սահմանափակումը պատերազմից հետո՝ արդյունաբերության համար բանվորական ուժի շուկա ստեղծելու նպատակով: Հյուսիսի և հարավի գյուղատնտեսական հիմնական մշակույթները (բրինձ, ցորեն, խաղող, ձիթապուղ, մրգեղեն և այլն):

Տրանսպորտ. Իտալիան յեվրոպական մայր ցամաքի հետ կապող յերկաթուղիները: Նավագնացություն. գլխավոր նավահանգստները: Իտալիայի արտաքին առևտուրը:

Ֆաշիզմն Իտալիայում: Կրոնը, վատիկանը վորպես համաշխարհային ակտիվ ռեակցիոն կենտրոն: Իտալիայի հեղափոխական ուժերը. քաղաքային և գյուղական պրոլետարիատ և մանր գյուղացիություն:

Իտալիայի իմպերիալիզմը: Գաղութները և նրանց նշանակությունն Իտալիայի համար: Պայքար Ֆրանսիայի հետ Միջերկրական ծովում:

Իտալիա և ԽՍՀՄ. տնտեսական և քաղաքական փոխհարաբերությունները:

7. Յ Ա Պ Ո Ն Ի Ա (4 ժամ)

Յապոնիան վորպես խոշորագույն իմպերիալիստական յերկիր:

Յապոնական կղզիների աշխարհագրական դիրքը և նրանց մակերևւյթի կազմությունը: Կլիմայի և բուսական աշխարհի առանձնահատկությունները: Յապոնիայի հիդրոգրաֆիայի

առանձնահատկությունները: Յապոնիայի հեռավորությունը հզորագույն իմպերիալիստական յերկրներից և «Չինաստանը կողոպտելու առանձին հարմարությունը» (Լենին):

Տերրիտորիայի համեմատական աղքատությունն ողտակար հանքերի պաշարի կողմից: Յապոնական արդյունաբերությունը զարգացումը Չինաստանը կողոպտելու հիման վրա: Փորձողայի, Կորեայի բռնագրավումը, Մանջուրիային ձեռնամուխ լինելը (հիշատակել ռուս-յապոնական պատերազմը): յապոնական կապիտալի աստիճանաբար տեղ դրավելը Չինաստանի եկոնոմիկայում: Չինաստանի նշանակությունը Յապոնիայի համար՝ վորպես հումքի և պարենավորման շրջան, վորպես աղբյուրների վաճառքի շուկա և կապիտալի ներդրման ասպարեզ: Յապոնական արդյունաբերության հիմնական ճյուղերը, արդյունաբերական գլխավոր շրջաններն ու կենտրոնները: Ծանր արդյունաբերություն: Մանվածային արդյունաբերություն: Յապոնիայի ելեկտրիֆիկացիան:

Յապոնական պրոլետարիատի տնտեսական ծանր վիճակը և քաղաքական իրավազուրկ դրությունը:

Գյուղատնտեսություն: Կալվածատիրական և կուլակային հողատիրության տիրապետությունը: Յապոնական գյուղացիության ծանր դրությունը: Ագրարային գերբնակչություն և արտագաղթ Յապոնիայից: Յապոնական հողադործության տեխնիկական առանձնահատկությունները (տեխնիկայի ցածր մակարդակ, աշխատանքի խոշոր ծախսումներ, պարարտացման սխտեմ): Գյուղատնտեսության հիմնական ճյուղերն ու շրջանները (բրինձ, թեյ և այլն): շերամապահություն:

Յապոնիայի արտաքին առևտուրը: ՀԱՄՆ հետ ունեցած առևտրի մեծ նշանակությունը Յապոնիայի համար: Յապոնիայի առևտրական նավատորմը:

Յապոնական իմպերալիզմի հորձակումը խաղաղ ովկիանոսի ասիական ասիերի վրա: Պայքար խաղաղ ովկիանոսի համար: Յապոնիայի ռազմական նավատորմը: Յապոնիայի հակասությունները ՀԱՄՆ և Անգլիայի հետ: Մանջուրական ավանտյուրան:

ԽՍՀՄ և Յապոնիան: Յապոնական ինտերվենցիան Հեռավոր Արևելքում քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ: ԽՍՀՄ տընտեսական կապերը Յապոնիայի հետ ներկայումս: Յապոնական լեռնային, անտառային և ձկնորսական կոնցեսիաները Հեռավոր Արևելքում: ԽՍՀՄ առևտուրը Յապոնիայի հետ:

1. ՉԻՆԱՍՏԱՆ (5 ժամ)

Չինաստանը վորպես համաշխարհային իմպերիալիզմի ամենախոշոր կիսագաղութ ըստ իր տերրիտորիայի և բնակչության թվի:

Չինաստանի աշխարհագրական դիրքն ու բնությունը: Չինաստանը շրջապատող ծովերը և ծովափերի բնույթը: Մակերեվոյթի կազմությունը (Հյուսիսային և Հարավային Չինաստանի ռեյնֆի հիմնական գծերը): Գետերը և գետահովիտները: Չինաստանի յերեք գետավազանները: Գետերի հոսանքի կանոնավորման տանի յերեք գետավազանները: Գետերի հոսանքի կանոնավորման անհրաժեշտությունը՝ կապված նրանց ռեժիմի հետ: Ամբարդականհրաժեշտությունը՝ կապված նրանց ռեժիմի հետ: Ամբարդականները և ջրանցքների սխտեմը: Գետերն ու ջրանցքները վորպես Չինաստանի առանձին մարզերի հաղորդակցության միակ ճանապարհ: մինչև յերկաթուղային շինարարություն սկիզբը: Յերեք ավազանների իրարից անջատ լինելը: Չինաստանի բաժանումը՝ Հյուսիսային, Միջին և Հարավային:

Չինաստանի բնակչությունը—թիվը և խտությունը: Չինաստանի կալվածների—Մանջուրիայի, Ներքին Մոնղոլիայի, Արևելյան Թուրքեստանի և Տիբետի քարտեզը:

Չինաստանի զարգացման միջնադարյան մակարդակը մինչև ռտարերկրյա կապիտալի մուտքը: Չինաստանի քաղաքական ոտարերկրյա և բաժան-բաժան վիճակի ողտադործումը իմպերիալիստների կողմից՝ բնակչությանը անասելի կերպով շահագործելու և Չինաստանի բնական հարստությունները կողոպտելու համար: Ծովափնյա և գետափնյա նավամատուցային քաղաքները (Կանտոն, Շանհայ, Սանկոու, Տյան-ցզին և այլն) վորպես իմպերիալիստների առաջին հենակետեր: Չինաստանի տերրիտորիալիստների առաջին հենակետերը յերկրի խորքը մտնելու յում: Յերկաթուղային շինարարությունը տնտեսության բոլոր նպատակով: Չինաստանի ժողովրդական իմպերիալիստների կողհրամանատար բարձունքների գրավումն իմպերիական և ֆրանսիական մից: Յապոնական, ամերիկական, անգլիական և ֆրանսիական իմպերիալիզմի աղգեցություն աշխարհագրական շրջանները: Իմպերիալիստների պայքարը Չինաստանի բաժանման համար և այդ պերիալիստների պայքարը Չինաստանի բաժանման համար և այդ պայքարի անդրադարձումը չինական միլիտարիստների պայքարում:

Գյուղատնտեսություն: Բուսահողա-կլիմայական պայմանները առանձնահատկությունները Հյուսիսային, Միջին և Հարաների առանձնահատկությունները: Հյուսիսային, Միջին և Հարավային Չինաստանում և դրանց հետ կապված՝ հողի վորոգման

անհրաժեշտությունը: Չինաստանի վոռոգման սխտեմը և դրա հնությունը: Չինական հողագործության առանձնահատկությունները, հողամասերի մանր ծավալը: Արհեստական պարարտացման սխտեմը Հարավային և Միջին Չինաստանում: Հողագործության տեխնիկայի հետամնացությունը: Գլխավոր գյուղատնտեսական մշակույթներ (բրինձ, թեյ, բամբակ, հատիկային և լոբիանման բույսեր) և նրանց հիմնական շրջանները: Չինաստանի գյուղատնտեսության կապը համաշխարհային շուկայի հետ: Փետրալական մնացորդների տիրապետությունը չինական գյուղում: Չինական գյուղացիության շահագործումը կալվածատերերի, կուլակների, վաղխառուների, սեփական, չինական գեներալների, առևտրականների և ոտարներկրյա իմպերիալիստների կողմից: Չինական գեներալների անընդհատ պատերազմները և դրանց ազդեցությունը գյուղատնտեսության վրա: Ագրարային սուր ճգնաժամը Չինաստանում: Գյուղի քայքայումն ու աղքատացումը: Վոռոգման շինվածքների և ամբարդակների կառուցում: Տարերային արհավիրքների հսկայական չափերը վերջին տասնամյակում (յերաշտ, անբերրիություն, հեղեղ, միլիոնավոր մարդկանց մահացում): Չինաստանը վերալուս գաղութային գյուղացիական հեղափոխական շարժման հսկայական ողջ:

թյամբ: Կանանց և յերեխաների աղքատիկ աշխատավարձն ու
գաժան շահագործումը. աշխատանքային որվա նափազանց յեր-
կարությունը: Չինական բանվոր-գյուղացիության պայքարը
կոմկուսի ղեկավարությամբ ոտար իմպերիալիստների և չինական
բուրժուազիայի ու կալվածատերերի միության դեմ: Խորհրդային
իշխանություն Չինաստանում և Խորհրդային շրջաններ (ուսյոն-
ներ):

2. ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ (3 ժամ).

Հնդկաստանը լիորակա խոշորագույն գաղութ ըստ իր տեղ-
րիտորիայի: Հնդկաստանի նշանակալից Մանգլիայի համար:
Հնդկաստանի սիստեմատիկ կողոպուտը անգլիական բուլժուազիա-
յի կողմից: Բրիտանական Հնդկաստանի կազմն ու մեծությունը
(Բրիտանական Հնդկաստանի սիստեմատիկ քաղաքական քարտեզը):

Բնական պայմանները: Ռելիեֆի, կլիմայի և հիդրոգրաֆիայի գլխավոր գծերը: Հիմնական բնական լանդշաֆտներ (Հիմալայ, Ինդոս-Գանգեսի հովիտ, Դեկանի սարահարթ, Հնդկաստանի արևմտյան և արևելյան ափեր):

Բնակչությունը, ըստ միջին տվյալների, զանազան խտու-
թյուններով բաժանված է։ Առաջինը միջին խտությունը, մասնա-
կան դեպքերում էլ, բնակչության աննշան աճը։

[illegible]

Սրբյունաբերություն: Հանքեր (քարածուխ, յերկաթ, մար-
գանեց, նավթ և այլն): Հնդկաստանի արդյունաբերական զար-
գացման ըռնի կասեցումն անգլիական բուրժուազիայի կողմից

Հնդկաստանի խոշոր կապիտալիստական արդյունաբերության հիմնական ճյուղերը: Մանվածային արդյունաբերությունը և դրա կարևորագույն կենտրոնները (Բոմբեյ, Ահմեդաբադ և այլն): Մետաղագործական արդյունաբերություն (Ջամշեդպուր): Տնայնագործական արդյունաբերության բազմազան ճյուղերի լայն զարգացումը: Հնդկական արդյունաբերական բուրժուազիայի թուլությունը. պրոլետարիատի դրությունը: Հնդկաստանի բնակչության ալյացեղ կազմը և միջնդային ու ազգամիջյան թշնամության արհեստական հրահրումն անգլիացիների կողմից (մահ-մեդականների և հնդկիների թշնամությունը և դրա իսկական անտեսական աստատու):

Հնդկական սահմանների ամրացումն Անգլիայի կողմից: Ստրատեգիական (ռազմազինական) յերկաթուղային գծերի կառուցումն, ռազմական ուժերի ամրապնդումը Հնդկաստանում՝ կապված հեղափոխական շարժման զարգացման հետ: Հնդկական բանվորության և գյուղացիության հեղափոխական պայքարն անգլիական իմպերիալիստներին, հնդկական կալվածատերերին և բուրժուազիային միություն դնել:

Հնդկաստան և ԽՍՀՄ:

3. ՀնդկԱՁին և ԻնդոնեզիԱ. (2 ժամ)

Հնդկաչինի և Ինդոնեզիայի քաղաքական քարտեզը: Բնական պայմաններ — ռելիեֆը, կլիման: Հնդկաչինը և Ինդոնեզիան վորպես համաշխարհային իմպերիալիզմի արևադարձային գաղութ՝ մասնագիտացրած հատկապես բարձրարժեք արևադարձային և մերձարևադարձային մշակույթների (կաուչուկ, շաքարեղեգ, թեյ, բրինձ) և հանքային հումքի (նավթ, գունավոր մետաղներ, ածուխ և այլն) արտադրության համար: Ստրկական և կիսաստրկական աշխատանքը պլանտացիաներում: Կիսաճորտային աշխատանքը գյուղատնտեսության մեջ: Գյուղացիության շահագործումն իմպերիալիստների և կալվածատերերի կողմից: Իմպերիալիստների պայքարը Հնդկաչինում և Ինդոնեզիայում անտեսական և քաղաքական տիրապետության համար: Պրոլետարիատի և գյուղացիության հեղափոխական շարժման զարգացումը: Իմպերիալիստական անողոք տերրոր. կոմկուսի պայքարի զեղակությունները:

4. ԹՅՈՒՐԻԱ, ՊԵՐՍԿԱՍՏԱՆ, ԱՎՂԱՆՍՏԱՆ (4 ժամ)

Թյուրքիա

Թյուրքիայի տերրիտորիան համաշխարհային պատերազմից առաջ: Թյուրքիայի վերջնական բաժանման ջանքերը համաշխարհային պատերազմից հետո: Բուրժուական հեղափոխությունը Թյուրքիայում. պայքար անկախության համար և այդ անկախության կազմակերպումը ներկա սահմաններում: Իմպերիալիստների ջանքերը Թյուրքիան պլացդարմ դարձնելու ԽՍՀՄ վրա հարձակվելու համար: ԽՍՀՄ բարեկամական հարաբերությունները Թյուրքիայի հետ:

Գյուղատնտեսության դրությունը: Բուսահողային — կլիմայական պայմանները հեղադրոծության և անասնաբուծության համար: Գյուղատնտեսության հետամնացությունը և սոցիալական հարաբերությունները գյուղում: Կուլակային և կալվածատիրահական հողատիրության տիրապետությունը, գյուղացիության հիմնական մասսայի սակավահողությունը, ճորտային վարձակալության լայն զարգացումը, հարկային ճնշման ծանրությունը:

Թյուրքիայի արդյունաբերությունը և նրա կիսատնայնագործական բնույթը: Հաղորդակցության ճանապարհներ և գլխաղորդ քաղաքները: Բանվոր դասակարգի դաժան շահագործումը և իրավազուրկ դրությունը:

ԽՍՀՄ անտեսական կապերը Թյուրքիայի հետ:

Պարսկաստան

Պարսկաստանի աշխարհագրական դիրքը և բնական պայմանները: Անգլիական իմպերիալիզմի տնորինող դերը Պարսկաստանում և յերկրի սոցիալ-տնտեսական հետամնացության ու ռեակցիոն դասակարգերի պաշտպանությունը նրա կողմից: Պարսկաստանը վորպես Միջին Ասիայի և Անդրկովկասի անգլիական ինտերվենցիայի պլացդարմ:

Յերկրի ագրարային բնույթը: Ֆեոդալ-կալվածատիրական հողատիրության տիրապետությունը: Պարսկաստանի գյուղացիության անտեսական ծանր դրությունը, քաղաքական իրավազրկության անտեսական ծանր դրությունը, Հողագործության ցուցկությունը, խավար և լքված դրությունը: Հողագործության ցուցկությունը, խավար և լքված դրությունը: Խոշոր արժըր մակարդակը: Ֆոշվորական անտեսական ծանրությունը, արհեստագյուղատնտեսության բացակայությունը, տնայնագործական արհեստագյուղատնտեսության բացակայությունը, կապված, գլխավորապես, գյուղատնտեսների լայն զարգացում՝ կապված, գլխավորապես, գյուղատնտեսության արդյունքների վերամշակման հետ: Տնայնագործների առկայությունը և ստրկերկրյա ապրանքների մրցման հետևանքով:

Հատինական Ամերիկայի բնության առաձնահատկությունները. մակերևութի կազմությունը, կլիմայական շրջանները, վոլկանները, հիմնական բնական լանդշաֆտները:

Հատինական Ամերիկայում ներկայումս ապրող ժողովուրդները. Հարավ-Ամերիկական յերկրների դարգացման առաձնահատկությունները՝ համաշխարհային շուկայի և ուտար կապիտալի ներգործության տակ: խիստ մասնագիտացրած գյուղատնտեսության և արդյունաբերության հումքային ճյուղերի դարգացումը:

Հատինական Ամերիկայի հանքային հարստությունները: Նրանց մշակման գլխավոր շրջաններն (ռալոններն) ու կենտրոնները (նավթ Մեքսիկայում, կենտրոնական Ամերիկայում, Վենեսուելայում և այլն. պղինձ և անագ Անդան յերկրներում, բորակ Զիլիում և այլն):

Ուտար կապիտալի տիրապետությունը Հարավային Ամերիկայի բոլոր յերկրների եկոնոմիկայում: Նրանց ժողովրդական տնտեսության բոլոր հրամանատար բարձունքները — արդյունաբերության, տրանսպորտի, բանկերի և այլն — բռնազավթումն ուտար կապիտալի կողմից: Անգլիայի և ՀԱՄՆ պայքարը Հատինական Ամերիկայի համար: ՀԱՄՆ մենաշնորհային (մոնոպոլ) ազդեցությունը Մեքսիկայում, կենտրոնական Ամերիկայում և Հարավային Ամերիկայի Հյուսիսում: Այդ շրջանների [Պանամայի ջրանցքի շրջակայքի, ՀԱՄՆ տերրիտորիայի ուղեծրայինները (подступы)] ռազմագիտական նշանակությունը: Պայքար նավթի համար: Հարավային Ամերիկայի գյուղատնտեսությունը: Արևադարձային և մերձարևադարձային շրջանների մասնագիտացումն արժեքավոր մոնոկուլտուրաների (սուրճ, կակո, կաուչուկ, շաքարեղեգ) արտադրության համար: Արժեքավոր արևադարձային ծառեր: Բարեխառն կլիմա ունեցող շրջանների գյուղատնտեսությունը — ցորեն, յեգրիպտացորեն, անասնաբուծություն: Հարավային Ամերիկայի գյուղատնտեսության քարտեզը:

Արդյունաբերության և գյուղատնտեսության ներկա ճգնաժամի սուր ձևերը Հատինական Ամերիկայում:

Բանիոր դասակարգի և գյուղացիության դրությունը:

Հատինական Ամերիկայի գլխավոր յերկրների համառոտ նկարագրերը:

Արգենտինա

Արգենտինայի աշխարհագրական դիրքը բարեխառն գոտում և դադութացումը (սպիտակների կողմից): Տեղացի բնիկների ար-

տաքսումն ու կոտորածը: Բնակչության թիվը: Քաղաքի և գյուղի բնակչությունը: Բնակչության խտությունը

Արգենտինան վորպես խոշոր-կապիտալիստական հատիկային (ընդեղենի) տնտեսություն և անասնաբուծության խոշորագույն կենտրոն: Գյուղատնտեսական մշակող արդյունաբերություն: Բուենոս-Այրես և նրա նշանակությունը: Հաղորդակցության ճանապարհներ — յերկաթուղիներ, գետեր: Ուտար կապիտալի տիրապետությունն Արգենտինայի եկոնոմիկայում: Գյուղատնտեսական պրոլետարիատի ծանր դրությունը: Ժամանակակից ագրարային ճգնաժամի սրությունը:

Բրազիլիա

Բրազիլիան վորպես սուրճի յերկիր: Սուրճի արտադրության վճռական նշանակությունը յերկրի տնտեսական և քաղաքական կյանքում: Սուրճի արտադրության նկարագիրը բրազիլական կյանքում: Սուրճի արտադրության սուր ճգնաժամը կազմակերպության: Սուրճի արտադրության սուր ճգնաժամը՝ կապված ուտարեկրյա մրցման և ժամանակակից համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի հետ: Գլխավոր քաղաքները:

Անգլիական դոմինյոններ

Կանադա, Նյուֆաունդլենդ, Ալստրալիա և Նոր-Ջեյկուզիա (3 ժ.): (Մշակվում և կարտոգրաֆիկ ձևով):

Գ. ԿԱՊԻՏԱԼԻՉՄԻ ՄԻՋԻՆ ՄԱԿԱՐԳԱԿԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐ

1. ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՅԻՆ ՅԵՎՐՈՊԱՅԻ ՅԵՐԿՐՆԵՐԸ

Նորվեգիա, Շվեդիա, Դանիա (կարտոգրաֆիկ ձևով) — (2 ժամ):

Ֆինլանդիա (1 ժամ)

Ֆինլանդիայի բնական պայմանները, բելյեֆի, հիդրոգրաֆիայ, կլիմայի և բուսահողի առաձնահատկությունները: Անտառային հարստությունները: Ոգտակար հանքերի պակասությունը: Բնակչություն — թիվը և խտությունը: արդյունաբերության նշանակությունը: Փայտի, փայտաքիմիական արդյունաբերության նշանակությունը: Մասնավորապես կաթնասու անասնաբուծության գերազանցությունը գյուղատնտեսության մեջ: Գյուղատնտեսության սոցիալական կազմը: Կալվածատիրական-կուլակային հոլատիրություն: Գյուղացիության և գյուղատնտեսական պրոլե-

տարիատի դրույթունը: Գուղատնտեսական կոոպերացիան Ֆինլանդիայում և նրա բուրժուական բնույթը. Ֆինլանդիայի արտաքին առևտուրը:

Ֆինլանդական ֆաշիզմ, նրա կալվածատիրական-կուլակային բաղան: Ֆաշիստական տերրորը բանվորների վերաբերմամբ: Ֆինլանդական ֆաշիզմի ազդեցիկ բնույթը ԽՍՀՄ նկատմամբ (պրովակացիաներ, վոտնձգություն Կարելիայի ԽՍՀ նկատմամբ և այլն): Ֆինլանդիայի ներգրավումը հակախորհրդային միասնական ճակատի մեջ:

2. ՄԻՋԻՆ ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐ

Եհաստան, Եստոնիա, Լատվիա, Լիտվա, Ռումանիա, սլովակո-Սլովակիա, Ավստրիա, Վենգրիա, Շվեյցարիա (8 ժամ):

Միջին Յեվրոպայի քաղաքական քարտեզի վերաձևումը համաշխարհային պատերազմից հետո: Մի շարք մանր ազգային պետությունների կազմակերպվելը: «Պաշտպանողական» դորաշլիթա (կորդոն) ԽՍՀՄ շուրջը (Ռումանիա, Լեհաստան, Լատվիա, Եստոնիա, Լիտվա): Միջին Յեվրոպայի յերկրները վերադառնալու ԽՍՀՄ վրա հարձակում գործելու պլանցարմ: Ֆրանսիայի և Անգլիայի գերը Ռումանիայի, Չեխո-Սլովակիայի, Լեհաստանի ռազմական արդյունաբերության զարգացման, պատերազմի նախապատրաստման (յերկաթուղիների, բերդերի, ռազմա-ծովային նավահանգիստների կառուցում) և զորաբանակների պատրաստման գործում (Ֆրանսիական խորհրդականներ շտաբի և հրահանգիչներ զորքերի մեջ):

Այդ յերկրների արդյունաբերության բոլոր ճյուղերի (բացառությամբ ռազմականի) հետաձուլությունն ու անկումը՝ համաշխարհային շուկայում առաջավոր կապիտալիստական յերկրների հետ մրցելու անկարելիության հետևանքով: Պրոլետարիատի ծանր դրությունն այդ յերկրներում: Գործադրություն: Գյուղատնտեսության ճգնաժամը: Կալվածատիրական հողատիրության տիրապետությունը: Գյուղացիները ճնշված հարկերի և վարձակալական վճարի տակ: Ազգային հարցի սուր բնույթը միջին Յեվրոպայի յերկրներում: Ֆաշիստական ղեկառնողների ռեժիմի տիրապետությունը միջին Յեվրոպայի գրեթե բոլոր յերկրներում:

Լեհաստան (3 ժամ)

Լեհաստանի տերրիտորիայի կազմակերպումը պատերազմից հետո նախկին ցարական Ռուսաստանի, Գերմանիայի և Ավստրո-

Վեդերիայի սասերից: Արևմտյան Բելոռուսիայի և Արևմտյան Ուկրաինայի բռնագրավումը:

Լեհաստանի բնական պայմանները: Աշխարհագրական դիրքը: Ռելյեֆը: Կլիման: Գլխավոր գետերը: Բուսահողմն ու բուսականությունը: Բնակչությունը, նրա ազգային կազմը: Այն շրջանները, ուր գերազանցում են ազգային փոքրամասնությունները: Ազգային ճնշման քաղաքականությունը: Լեհական իմպերիալիզմի «ծովից ծով ծրագրերը»: Ֆրանսիայի ղեկավար գերը Լեհաստանին ԽՍՀՄ դեմ պատերազմի պատրաստելու գործում:

Լեհաստանի ժողովրդական տնտեսությունը: Լեհաստանի տերրիտորիայում տեղի ունեցած պատերազմի ծանր հետևանքները և տնտեսական վերականգնման դժվարությունները: Խոշոր կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերության հետ մրցելու դժվարությունները Լեհական արդյունաբերության համար: Մինչ-պատերազմյան շուկաների կորուստը: Լեհական արդյունաբերության ճյուղերն ու գլխավոր կենտրոնները:

Լեհաստանի հանքային հարստությունները (քարածուխ, յերկաթ, ցինկ), դրանց պաշարն ու աշխարհագրությունը: Լեհական արդյունաբերության ներկա ճգնաժամի չափազանց սուր բնույթը: Բանվոր դասակարգի դրությունը:

Գյուղատնտեսություն: Գյուղատնտեսական գլխավոր մշակույթները և դրանց աշխարհագրությունը (հաճար, կարտոֆիլ, ճակնդեղ և այլն): Կաթնատու անասնաբուծություն: Ագրարային կազմը: Լեհաստանի գյուղատնտեսության հետպատերազմյան կատաստրոֆիկ ճգնաժամը: Առանձնապես Արևմտյան Ուկրաինայի և Արևմտյան Բելոռուսիայի ծանր դրությունը (կալվածատիրական ճնշման միացումն ազգային ճնշման հետ):

Ոտար (առանձնապես Ֆրանսիական և ամերիկական) կապիտալի խոր ներթափանցումը Լեհաստանի եկոնոմիկայի մեջ: Լեհաստանի պատերազմի պատրաստությունը ԽՍՀՄ դեմ և Ֆրանսիայի դերն այդ խնդրում: Լեհաստանի ռազմական արդյունաբերության արագ զարգացումը Ֆրանսիական վարկերով: Գրինառազմական նավահանգստի կառուցումը, ռազմագիտական (ստրատեգիական) յերկաթուղիների կառուցում և այլն: Սոցիալական հարաբերությունների չափազանց սուր բնույթը Լեհաստանում: Բանվոր դասակարգի և գյուղացիության պայքարը կոմկուսի ղեկավարությամբ ճգնաժամից հեղափոխական յելք գրտնելու համար:

Եստոնիա, Լատվիա, Լիտվա (կարողորակիկ ձևով)—1 ժամ

Աշխարհագրական դիրքի և բնական պայմանների համառոտ ակնարկ: Ճգնաժամն արդյունաբերության մեջ: Գյուղատնտեսությունը գերազանցությունն է կոնոմիկայում: Գյուղատնտեսության մասնադիտացումը կաթնատու անասնաբուծության ուղղությամբ: Ագրարային կազմը: Այս յերկրների տրանզիտ նշանակությունը ԽՍՀՄ համար և զլխավոր քաղաք-նավահանգիստները: Այս յերկրների ներգրավումը հակախորհրդային բլոկի մեջ:

Ռ Ո Ւ Մ Ա Ն Ի Վ .

Ռումանիայի տերրիտորիայի ընդլայնումը պատերազմից հետո ի հաշիվ Ավստրո-Վենգրիայի և Բեսարաբիայի բռնագրավման: Բնական պայմանները. ուելյեֆի, հիդրոգրաֆիան, կլիման, բուսահողը և բուսականությունը: Ցերկրի ագրարային բնույթը: Նախկին Ավստրո-Վենգրիայի մասերի արդյունաբերական բնույթը. այդ շրջանների հանքային հարստությունները (վոսկի, ածաթ, պղինձ, յերկաթ, ածուխ): Ռումանական նավթը:

Գյուղատնտեսությունը: Բոյարական (իշխանական) հողատիրությունը ախրապետությունը: Վարձակալ-գյուղացի մասսայի ճնշված դրությունը: Հողագործության և անասնաբուծության զլխավոր շրջանները: Գյուղատնտեսության ճգնաժամ:

Ռումանական ֆաշիզմ: Ռումանիայի պատերազմի պատրաստությունը ԽՍՀՄ դեմ և Ֆրանսիայի դերն այդ խնդրում (կոստանց ռազմական նավահանգստի կառուցում և այլն):

Չեխո-Սլովակիա—(1 ժամ):

Չեխո-Սլովակիայի կազմակերպումը պատերազմից հետո նախկին Ավստրո-Վենգրիայի և Գերմանիայի տերրիտորիաներից: Կոնտինենտալ (ցամաքային) աշխարհագրական դիրքը: Բնական պայմանները: Հանքային հարստություններ (քարածուխ, յերկաթ և այլն... դրանց պաշարն ու աշխարհագրությունը): Չեխո-Սլովակիայի արդյունաբերության վարգաճման բարձր մակարդակը (մետաղագործական, մեքենա-կառուցողական, ապակեգործական և մանվածային), դրանց շրջաններն ու կենտրոնները: Ճգնաժամը Չեխո-Սլովակիայի արդյունաբերության բոլոր ճյուղերում: Բանվոր դասակարգի դրությունը: Գյուղատնտեսությունը—զլխավոր ճյուղերն ու շրջանները: Գյուղացիության դրությունը:

Չեխո-Սլովակիայի պատրաստությունը պատերազմի ԽՍՀՄ դեմ և նրա սպասարկումը Լեհաստանին ու Ռումանիային ռազ-

մանյութերով: ԽՍՀՄ տնտեսական կապերը Չեխո-Սլովակիայի հետ:

Ավստրիա, Վենգրիա և Շվեյցարիա (1 ժամ)

(Մշակել կարողորակիկ ձևով)

3. ԲՆԱԿԱՆՑԱՆ ԹԵՐԱԿՆԵՐԻ (2 ժամ).

Թերակղզու աշխարհագրական դիրքը կարևորագույն առևտրական և ռազմագիտական (ստրատեգիական) ճանապարհների վրա և իմպերիալիստական յերկրների պայքարը տնտեսական և քաղաքական գերակշռության համար այդ թերակղզում:

Բալքանյան թերակղզու բնության—ուելյեֆի, ծովերների, շրջապատող ծովերի, կլիմայի, հիդրոգրաֆիայի, բուսահողի և բուսական աշխարհի առանձնահատկությունները:

Արդյունաբերության թույլ զարգացումը Բալքանյան թերակղզու յերկրներում և դրանց գյուղատնտեսական բնույթը: Բալքանյան թերակղզու մինչպատերազմյան քաղաքական քարտեզը: Բնակչության խայտառղետ ազգային կազմը: Ազգային հարցի սուր բնույթը՝ կապված զանազան յերկրների՝ Բալքանյան թերակղզին իրենց յենթարկելու, Բալքանյան յերկրների հակասություններն ոգտագործելու մշտական ձգտման հետ: Բալքանների քաղաքական քարտեզի հետպատերազմյան վերաձևումը:

Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի ներկա պայքարը գերակշռության համար Բալքանյան թերակղզում:

4. ԻՍՊԱՆԻԱ և ՓՈՐՊՈՒԳԱԼԻԱ (2 ժամ)

Աշխարհագրական դիրքը և բնական պայմանները: Ռելյեֆի, կլիմայի, հիդրոգրաֆիայի, բուսահողի և բուսականության առանձնահատկությունները: Ոգտակար հանքերի պակասությունը: Տնտեսական ծայր հետամնացությունը ներկայումս: Արդյունաբերության թույլ զարգացումը և գյուղատնտեսության գերացանցությունը: Բնակչությունը և նրա խտությունը: Գլխավոր քաղաքները: Ներքին հաղորդակցության ճանապարհների թույլ զարգացումը: Տնտեսական կախումն ոտար կապիտալից: Իսպանիայի և Փորթուգալիայի բնական ուսուրսների շահագործումն ոտար կապիտալի կողմից: Գյուղատնտեսությունը: Գյուղատնտեսության զլխավոր ճյուղերը և դրանց աշխարհագրությունը: Ազնվական-կալվածատիրական և յեկեղեցական հողատիրության տիրապետությունը: Գյուղացիության կիսաճորտային դրությունը: Հեղափոխական շարժումն Իսպանիայում և Փորթուգա-

լիայում: Իսպանական հեղափոխությունը: Իսպանիայի և Փորթուգալիայի դադութային կալվածները և նրանց նշանակությունն Իսպանիայի և Փորթուգալիայի համար:

Դ. ՎՈՋ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՈՎ ԸՆԹԱՅՈՂ ՅԵՐԿՈՆԵՐ

Մոնղոլական և Տուվինյան ժողովրդական հանրապետություններ (2 ժամ):

Այդ հանրապետությունների տերրիտորիաների աշխարհագրական դիրքի և բնական պայմանների համառոտ նկարագիրը: Նրանց մինչհեղափոխական անցյալը: Սոցիալ-տնտեսական կառուցվածքի ծայր հետաձգությունը և այդ կառուցվածքի ինտենսիվ վերակառուցումը սոցիալիզմի ուղղությամբ ներկայումս: Սոցիալիստական շինարարության հնգամյա պլանը Մոնղոլական ժողովրդական հանրապետության մեջ: Բնակչությունը և նրա զբաղմունքները: Արդյունաբերության թույլ զարգացումը: Քույրական անասնաբուծության գերակշռությունը: Գյուղատնտեսության կենտրոնները և հազորակցության ճանապարհները: Այդ հանրապետությունների կապը ԽՍՀՄ հետ: ԽՍՀՄ յեղբայրական ոգնությունը նրանց տնտեսական և կուլտուրական վերելքի գործում:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻՉՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱԿԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ: ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ: ՅԵՐԿՈՆԻ ՄԻՍՏԵՄՆԵՐԻ ՊԱՅԳՄԱՐԸ (4 ժամ):

Հետպատերազմյան դարաշրջանը վորպես կապիտալիզմի մայրամուտի դարաշրջան:

Պայքարի սրումը համաշխարհային առաջնության (հեգեմոնիայի) և պայքար աշխարհի նոր վերաբաժանման համար: ՀԱՄՆ և Անգլիայի պայքարը վորպես հակասությունների հիմնական առանցք իմպերիալիզմի բանակում: ՀԱՄՆ հարձակումը Անգլիայի տնտեսական և քաղաքական դիրքերի վրա յերկրագնդի բոլոր անկյուններում:

Հակասությունների հիմնական հանգույցներն իմպերիալիստների բանակում. ա) Անգլիայի, Ֆրանսիայի և ՀԱՄՆ պայքարն առաջնության (հեգեմոնիայի) համար Յեվրոպայում, բ) Ֆրանսիայի, Անգլիայի և Իտալիայի պայքարն առաջնության համար Աֆրիկայում, Բալքանյան թերակղզում և առաջավոր Ասիայում: Մեջերկրական ծովային պրոբլեմ. գ) Անգլիայի,

Յապոնիայի, ՀԱՄՆ և Ֆրանսիայի պայքարն առաջնության համար Հարավային Ասիայում և Հեռավոր Արևելքում: Խաղաղ ուլկիանյան պրոբլեմ. դ) ՀԱՄՆ և Անգլիայի պայքարն Ամերիկյան մայր ցամաքի համար (Կանադա և Լատինական Ամերիկա):

Կապիտալիզմի հակասությունների սրումը գաղութներում և կիսագաղութներում (Չինաստան, Հնդկաստան, Ինդոնեզիա, աֆրիկական, արաբական յերկրներ և այլն): Գաղութային հեղափոխական շարժման աճը: Իմպերիալիստների առջև ծագող ալկելի և ալկելի մեծ անհրաժեշտությունը ալկինների ուժով յենթարկված պահելու գաղութային և կիսագաղութային ժողովուրդներին:

Աշխատանքի և կապիտալի հակասությունների սրումը կապիտալիստական յերկրներում: Կապիտալի հարձակումը բանվոր դասակարգի վրա հետպատերազմյան ճգնաժամի շերտից յերք գտնելու նպատակով (ապրիոնալիզացիա, աշխատավարձի իջեցում, աշխատանքային ուրվ յերկարացում, աշխատանքի ինտենսիվություն ուժեղացում, գործադրկություն) և բանվոր դասակարգի հեղափոխականացումը: Բանվոր դասակարգին ֆաշիստական դիկտատուրայի մեթոդներով յենթարկված պահելու ալկելի և ալկելի մեծ անհրաժեշտությունը կապիտալիստական յերկրներում:

Ալկելի և ալկելի սրվող հակասությունները ԽՍՀՄ և ամբողջ կապիտալիստական աշխարհի միջև: Յերկու սխտեմների—կապիտալիստական և սոցիալիստական—պայքարը: Կապիտալիզմի փուլզումը և սոցիալիզմի հսկայական աճումը: ԽՍՀՄ վրա հարձակվելու սուր բնույթ ստացող վտանգը: ԽՍՀՄ անընդհատ պրովակացիայի յենթարկման քաղաքականությունը կապիտալիստական բոլոր յերկրների կողմից:

1929—30 թ. համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը, վորը կապիտալիզմի հետպատերազմյան բոլոր հակասություններին չափազանց սուր բնույթ է տվել: Համաշխարհային պատերազմի և ԽՍՀՄ վրա հարձակվելու վտանգի ալկելի սրումը: Պրոլետարական հեղափոխության նախադրյալների արագ հասունացումը մի շարք յերկրներում. նրանց կոմկուսների պայքարը ճգնաժամից հեղափոխական յերք գտնելու համար:

VII Խ ՈՒՄ Բ

ԽՍՀՄ ՎՈՐՊԵՍ ԿԱՌՈՒՑՎՈՂ ՍՈՑԻԱԼԻՉՄԻ ՅԵՐԿԻՐ ՅԵՎ ՀԱՍԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԵՆԱՐԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

(Ընդհանուր ֆիզիկա-աշխարհագրական տեսություն)

Աշխարհագրական դիրքը: Նրա թերությունները—(հեռավորություն համաշխարհային ճանապարհներից և համաշխարհային շուկաներից) և առավելությունները (ներառյալ դիրքը համաշխարհային հեղափոխական յերկու գլխավոր ոչախների—Արևմուտքի պրոլետարիատի և Արևելքի գաղութային աշխատավոր մասսաների միջև): Նրա դիրքը ծովի նկատմամբ: Ցամաքային և ծովային սահմանները: Նրանց տնտեսական և ռազմական նշանակությունը: ԽՍՀՄ ափերը վտղոգող ծովերի բնույթը:

Տերիտորիայի մեծությունը: Տերիտորիայի մեծության նշանակությունը տնտեսական և ռազմական տեսակետից: Ռելյեֆ և նրա առանձնահատկությունները ԽՍՀՄ զանազան մասերում:

Ռելյեֆի ազդեցությունը ԽՍՀՄ տնտեսական զործունեության վրա: ԽՍՀՄ ռելյեֆի նշանակությունը ռազմական տեսակետից:

Կլիման, նրա առանձնահատկությունները և ազդեցությունը տնտեսության վրա:

Գետերն ու լճերը և նրանց տնտեսական նշանակությունը: Զրանցքների սխտամը: Բուսաշոգեր և բուսական աշխարհ: Հիմնական զոնալ լանդշաֆտներ:

Ոգտակար հանքերի դասավորումը:

Բնակիչները, նրանց քանակը: Բնակիչների խտությունը Միության զանազան մասերում: ԽՍՀՄ բնակիչների քանակի նշանակությունը տնտեսական զարգացման և յերկրի պաշտպանության համար:

Բնակչության խտությունն իբրև տնտեսական աշխարհագրական ցուցանիշ: ԽՍՀՄ ազգաբնակչության բնական շարժումը: Բնակչության ազգային, պրոֆեսիոնալ և դասակարգային կազմը: Կուլտուրական արագ աճումը: Կուսակցության քաղաքականությունն ազգային խնդրում:

ԽՍՀՄ կազմը: Դաշնակից ու ավտոնոմ հանրապետությունները և մարզերը: Պետական կառուցվածքը: ԽՍՀՄ ռայոնացումը: Ռայոնների մասնագիտացումը:

ԽՍՀՄ տեսությունն ըստ հանրապետությունների և շրջանների:

Ա. Անդրկովկաս: Նրա ընդհանուր ֆիզիկա-աշխարհագրական տեսությունը: Կովկասյան պարանոցը: Անդրկովկասի մակերևույթը, սահմանները և ռազկացուցիչ մասերը: Սահմանների ռազմական և տնտեսական նշանակությունը: Բնակիչները—քանակը, խտությունը, ազգային և պրոֆեսիոնալ կազմը: Անդրկովկասի կառավարությունը: Ռելյեֆի հիմնական յենթաբաժանումները: Բնական և տնտեսական լանդշաֆտի ռազմապիտակությունը և նրա պատճառները:

Հիմնական բնական մարզեր՝ Սև ծովափնյա յեզերք, լեռնա-անտառային մարզեր, Ալսյան մարգագետինների մարզեր, Արևելյան և Հարավային անդրկովկասյան տափաստաններ, Թալիշի մարզ:

Սև և Կասպից ծովերը: սրանց ֆիզիկա-աշխարհագրական և տնտեսական նշանակությունը:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՍԽՀ

ա) Բնական արտադրողական ուժերը և բնակչությունը: Դիրքը, տարածությունը և սահմանները: Կազմը և կառավարությունը: Վարչական բաժանումը:

Ռելյեֆի կառուցվածքը: Ոգտակար հանքեր: Հանքային ջրեր և բուժիչ ցեխեր: Վրաստանի ՍԽՀ ջրերը՝ ծովը, գետերը, լճերը, ճահիճները: Մպիտակ ածուխ:

Վրաստանի բնական շրջանները: Կլիմայի, բուսաշոգի, բուսական և կենդանական աշխարհի առանձնահատկությունները և յուրաքանչյուր շրջանի տնտեսական հնարավորությունները:

Վրաստանի սահմանների, դիրքի և ռելյեֆի բնութագիրը ռազմական տեսակետից:

ՎՍԽՀ բնակչությունը: Քանակը, խտությունը, պրոֆեսիոնալ-ազգային կազմը: Ազգությունների միճակը Վրաստանում ցարիզմի ժամանակ և մենշևիկների իշխանության սրոք: Խորհ.

իշխանության ազգային քաղաքականությունը: Բնակիչներին կուտուրական մակարդակը:

Ձանաղան ազգային խմբավորումներին կենցաղը: Ազգային կուտուրայի՝ ձևով ազգային, բովանդակությամբ՝ պրոլետարական, ինտերնացիոնալ, զարգացումը: Ազգաբնակչության հետախնայ խմբաբանների կուտուրական վերելքը: Գաղ-լուս, աշխատանքն ազգաբնակչության մեջ. պայքար կենցաղային մնացորդների և կրոնի ազդեցության դեմ: Կուտուրական հեղափոխության խնդիրները: ՎՍԽՀ I և II կուտուրական հնգամյակը: Բնակչության առողջապահությունը: Վրաստանի կուրորտները:

բ) ՎՍԽՀ ժողովրդական տնտեսությունը: Վրաստանի ժողովրդատնտեսության հետախնայության պատճառն անցյալում (ցարիզմի գաղութային քաղաքականությունը): Վրաստանը համաշխարհային իմպերիալիզմի գաղութ մենշեխներին տիրապետության որոք: Վրաստանի արտադրողական ուժերի ազատագրումը խորհրդայնացումից հետո: ՎՍԽՀ ժողովրդական տնտեսության նվաճումները սոցիալիստական ռեկոնստրուկտիվ բնագավառում: ՎՍԽՀ ինդուստրիալիզացիայի նվաճումները: Եներգետիկ-հումուլի միջոցների ռզտագործումը: Սպիտակ ածուխ և հիդրոէլեկտրակայանների ցանցի լայնացումը: Մարգանց, քարածուխ, նավթ, յերկաթ, պղինձ, բարիտ, դիատոմիտ, լիտոգրաֆիական քար, մարմար, բուսական կավեր, ֆլուրիդին, անդեզիտ, ցեմենտ:

ՎՍԽՀ անտառային հարստությունները և անտառային տնտեսությունը: Գյուղատնտեսական արդյունքների վերամշակումը: Մրգերի և պահածոների արդյունաբերությունը: Հանքերի և պահածոների արդյունաբերությունը: Փայտամշակման և քեմիական արդյունաբերության զարգացումը: Մանր ինդուստրիայի զարգացումը: Նոր ֆաբրիկա-գործարանների կառուցումը: Գլխավոր ինդուստրիալ կենտրոնները և ձեռնարկությունները:

ՎՍԽՀ հնգամյակի իրականացումը և հանրապետության տնտեսական դեմքի փոփոխումը—ագրարայինից ագրար-ինդուստրիալ յերկրի վերածվելը:

Սոցիալիստական ձևերի հաղթանակը և մասնավոր կապիտալի դուրս մղվելը խոշոր արդյունաբերությունից: ՎՍԽՀ արդյունաբերության ռազմականացման հնարավորությունները:

ՎՍԽՀ գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման հաջողությունները: Վրաստանի գյուղատնտեսության կազմակերպության ու տեխնիկայի պրոմիտիվ վիճակը մինչև խորհրդայնացումը: Հողատիրապետություն և հողագտագործման ձևերը ցարիզմի ժա-

մանակ: Փետրվարական փոխհարաբերությունների պահպանումը մենշեխներին որոք: Ագրարային հեղափոխությունը խորհրդայնության որոք: Հիմնական հողային որակները և հողաշինարարությունը:

ՎՍԽՀ գյուղատնտեսության նվաճումները բարձր տեխնիկայի կոլեկտիվացման հիման վրա: Տրակտորի կիրառումը հողամշակման գործում: Զրաբաշխում, իրրիգացիոն կառուցումներ: Անասնաբուծության, մեղվաբուծության, շերամապահության ռացիոնալիզացիան:

Կուտնտեսությունների աճումը՝ ՄՏԿ (մեքենա-տրակտորային կայան), խորհրդատնտեսություններ:

Վրաստանի գյուղատնտեսության ճյուղերն ու ուսյոնները: ՎՍԽՀ գյուղատնտեսության հնգամյակի իրականացումը:

Գյուղատնտեսության վերակառուցումը՝ տարածության ընդարձակման և տեխնիկական կուտուրաների ինտեսիվացման ուղղությամբ:

Բամբակ, կանեփ, ռամի, իտալական կտվահատ, սոյա, թեյ, ծխախոտ: Վրաստանի դերը ԽՍՀՄ բամբակի անկախության պրոբլեմում:

Խաղողագործության ու գինեգործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության զարգացումը: Գյուղատնտեսության դերը ԽՍՀՄ արդյունաբերությանը հումք մատակարարելու և արտաքին եքսպորտի գործում:

Վրաստանի տնայնագործական արդյունաբերությունը: Տեքստիլներ և նրանց տերրիտորիալ բաժանումը: Ալիլի արժեքավոր ճյուղերը: Վրաստանի տնայնագործության կոլեկտիվացումը:

Առևտուր, տրանսպորտ և ժողկապ: ՎՍԽՀ ներքին առևտուրը: Այլաները և շուկաները: Պետական առևտուրը և նրա կազմակերպումը: Սպառողական կոոպերացիան և նրա վերակառուցումը: Ճյուղային միավորումներ: Բանվորության մատակարարման կազմակերպումը:

Սպառողական կոոպերացիայի դերը ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման գործում:

Մասնավոր կապիտալի դուրս մղումը: Վրաստանի մասնակցությունը ԽՍՀՄ ներքին առևտուրին: Առևտրական կենտրոններ:

Վրաստանի մասնակցությունը ԽՍՀՄ արտաքին առևտրին: Վրաստանի նավահանգստները:

Տրանսպորտ, Յերկաթուղիներ և խճուղիներ: Ծովային և ոդային ճանապարհներ: Վրաստանի տրանսպորտը հնգամյակում: Ժող. կապը: Վրաստանի Ռադիոֆիկացիան: ՎՍՍՀ-ի գերը և ՍՍՀՄ սոցիալիստական շինարարության գործում:

ՎՍՍՀ-ան ԿԱԶՄԻ ՄԵԶ ՄՏՆՈՂ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐԸ:

Անարխիստանի ավտոնոմ ՍՍՀ: Տեղը, սահմանները, տարածությունը: Մակերեսի, կլիմայի, բուսահողի, բուսական, ծածկուցի առանձնահատկությունները: Ուղղաձիգ զոնալ բաժանումները: Բնակչությունը: Բաթումը և նրա տնտեսական նշանակությունը վորպես նավահանգիստ և ինդուստրիալ կենտրոն:

Նավթաթոր պործարան: Ելեկտրիֆիկացիա: Հատուկ յենթաբնակարանային կուլտուրաների (թեյ, կիտրոնային կուլտուրաներ, բամբակ) զարգացումը ինտենսիվացման և կոլեկտիվացման հիման վրա:

Անարխիստանի տնտեսական և կուլտուրական աճումը խորհրդ. իշխանության ուրոք: Անարխիստանի տերրիտորիայի ռազմական նշանակությունը: Զարգացման հեռանկարները:

Արխաղայի ՍՍՀ—նրա տեղը, սահմանները և տարածությունը: Բնության առանձնահատկությունները—ծովափնյա և լեռնային մասերը: Լանդշաֆտի բազմապիսիությունը և նրանց ուղղաձիգ բաժանումը: Անտառային հարստությունները: Բնակչությունը: Ժողովրդական տնտեսության առանձնահատկությունները: Մերձ-արևադարձային կուլտուրաներ (ծխախոտ), հատիկային կուլտուրաներ. խաղող, անասնաբուծություն: Կոլեկտիվացման հաջողությունները:

Քարածուխ (Տղվարչելի և Բգիբի ռայոնները):

Սուխումի իրեն նավահանգիստ և կուրորտ: Արդյունաբերության զարգացումը: Հաղորդակցության ճանապարհներ. լեռնանցքային ճանապարհներ: Սև-ծովափնյա յերկաթուղու կառուցումը: Արխաղայի տերրիտորիայի ռազմական նշանակությունը: Արխաղայի տնտեսական և կուլտուրական աճումը խորհրդային իշխանության ուրոք: Զարգացման հեռանկարները:

Հարավ. Ոսեթի ավտոնոմ շրջան: Տեղը, սահմանները և տարածությունը: Բնության առանձնահատկությունները: Բնակչությունը: Յերկրագործությունը և անասնապահությունը վորպես ժողովրդական տնտեսության գերակշռող ճյուղեր: Այգեգործություն և տնայնագործական արդյունաբերություն. (մահուկ, յափնջի):

Ստալինի թաղաքը (ն. Յիսինվալ) և գլխավոր գյուղերը: Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացումը: Խոշոր արդյունաբերության զարգացման սկիզբը: Ծանապարհները: Հարավ-Ոսեթի տնտեսական և կուլտուրական աճումը խորհրդային իշխանության ուրոք: Զարգացման հեռանկարները:

ՎՍՍՀ ԴԱՇՆԱԿԻՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՈՒՄ:

ա) Աղրբեջանի ՍՍՀ. սահմանները, տերրիտորիան: Կազմը և կառավարությունը: Ինքնավար Նախկանի ՍՍՀ-նը և Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար շրջանը: Կապից ծովի նշանակությունը: Մակերեսի, կլիմայի, բուսահողի, բուսական և կենդանական աշխարհի առանձնահատկությունները: Գետերը և լճերը: Ոգտակար հանքեր. (Բաղվի նավթի համաշխարհային նշանակությունը: Դաշքեսանի մագնիթային յերկաթ, պղինձ): Բնակչությունը: Աղրբեջանի կուլտուրական աճումը խորհ. իշխանության ուրոք: Ժողովրդական տնտեսություն: Գյուղատնտեսության կուլտուրական զարգացումը: Արհեստական վոդոգման նշանակությունը: Բամբակի պրոբլեմը: Այգեգործություն, բանջարաբուծություն: անասնաբուծություն:

Խոշոր արդյունաբերություն և ինդուստրացման զարգացումը:

Բազուն վորպես ՍՍՀՄ խոշոր ինդուստրիալ կենտրոն: Բագ, վի պրոլետարիատի դերը հեղափոխության մեջ: Գանձակի, վորպես արդյունաբերական և կուլտուրական կենտրոնի աճումը: Ելեկտրիֆիկացիա: Քաղաքներ: Տնայնագործական արդյունաբերություն:

Աղրբեջանի ժող. տնտեսության հնգամյա պլանը:

բ) Հայաստանի ՍՍՀ: Սահմանները, Տերրիտորիան. կառավարությունը: Դիրքի առանձնահատկությունները—գեպի ծովափնյա շրջանը: Դիրքի առանձնահատկությունը: Մակերեսը: Գետերը: Սևանա լիճը և նրա նշանակությունը. Հայաստանի խոշոր հիդրո-էներգետիկ միջոցները: Կլիման, բուսական և կենդանական աշխարհը: Ոգտակար հանքեր (պղինձ, սուլֆ, պեմզա): Բնակչությունը:

Հայաստանի պատմական անցյալը:

Ժողովրդական տնտեսության առանձնահատկությունները:

Արդյունաբերության տրագ աճումը և ինդուստրացման հաջողությունները խորհ. իշխանության ուրոք: Հիդրո-էներգետիկ կայաններ: Հաղորդակցության ճանապարհներ: Քաղաքներ: Ժող տնտեսության հնգամյա պլանը:

Յեզրափակող ակնարկ Անդրկովկասի ժող.-տնտեսության վրա. Անդրկովկասի ազգությունների վիճակը և ազգային խրատությունը ցարկզմի և բուրժուական-դեմոկրատիկ կառավարությունների որոք: Խորհ.-իշխանության որոք ազգությունների տնտեսական և կուլտուրական սերտ աշխատակցությունը, վորպես Անդրկովկասի տնտեսության բուռն զարգացման ֆակտոր:

Անդրկովկասի խիստ աչքի ընկնող ազդարարյին բնույթը մինչև հեղափոխությունը: Անդրկովկասի ինդուստրիալ զարգացումը խորհ.-իշխանության որոք:

Նավթի, քարածուխի արդյունաբերության զարգացումը, պղնձի, մարգանցի, յերկաթի, շինարարական քարի արդյունահանությունը: Մշակող արդյունաբերության զարգացումը: Մանվածային (տեքստիլ), քիմիական արդյունաբերությունը և գյուղատնտեսական արդյունքների վերամշակումը: Ելեքտրոշինարարություն: Գյուղատնտեսության զարգացումը տեխնիկական կուլտուրաների ուղղությամբ՝ ինտենսիֆիկացման, ջրաբաշխման և կոլեկտիվացման հիմունքների վրա:

Հաղորդակցության ճանապարհները: Քաղաքները: Անդրկովկասի հնգամյակի իրականացումը և նրա զարգացման հեռանկարները:

գ. Ուկրաինայի ԽՍՀ վորպես ԽՍՀՄ ժող.-տնտեսության, ինդուստրացման առաջին անխափառագործության բաղա: Տերիտորիան և ազգաբնակչությունը: Աշխատավոր մասսաների կրած ճնշումը Ուկրաինայում ցարկզմի որոք: Ազգային կուլտուրական շինարարության և տնտեսական զարգացման նվաճումները Ուկրաինայում խորհ.-իշխանության որոք: Աշխատավորության վիճակը Արևմտյան Ուկրաինայում — «Պանական Լեհաստանի ճնշման տակ»:

Ձոնալ դիրքը — անտառատափաստան և տափաստան: Ժողովրդական տնտեսության նպաստող բնական պայմանները՝ տաք կլիմա, ծովի մերձավորություն, սևահող, քարածուխի և յերկաթի խոշոր շերտեր:

Ազգաբնակչության մեծ խտությունը: Ուկրաինայի ժողովրդական տնտեսության մինչպատերազմյան կառուցվածքը՝ ազդարարյին գյուղատնտեսությամբ, ինտենսիվ և ինդուստրացման հնարավորություններով հարուստ, բայց քիչ ոգտագործված յերկիր: Բնական և տնտեսական, հնարավորությունների տեսակետից յերկու հիմնական մասի բաժանումը՝ Հյուսիս-արևմտյան և Հարավային:

Կլիմայական և բուսահողային բարենպաստ պայմանները՝ Հյուսիս-արևմուտքում գյուղատնտեսության զարգացման համար և այս մասի հարմար դիրքն արտասահմանյան շուկայի նկատմամբ: Շաքարաճակնդեղի կուլտուրայի նշանակությունը: Յորեն. նոր կուլտուրաներ՝ սոյա, կենսաֆ, բամբակ (հարավային մասում): Անասնաբուծություն: Կոլեկտիվացման բարձր տեմպերը: Խորտընտեսություններ: Գյուղատնտեսության բարձր տեխնիկան — հողի տրաքտորային մշակումը և բազմադաշտյան սխտեմ: Ֆոսֆորիտի, գորշ ածուխի և տորֆի հանքեր: Ֆարերկա-գործարանային արդյունաբերության բնույթը — գյուղատնտեսության արդյունքների մշակումը. շաքարագործություն, գինեգործություն, ալրադացություն:

Հանք-արդյունաբերական հարավը: Ռայոնի տնտեսական նշանակության հիմունքները: 1) Դոնբասի քարածուխը. 2) Կրիվոյ-Ռոդի և Կերչի յերկաթահանքը: 3) Մետաղագործությունը Դոնբասում և նրա ճանապարհներին: 4) Մեքենայականուցումը (Դնեպրոպետրովսկ, Խարկով, Նիկոլայև, Դոնբաս): Յերկրորդական նշանակություն ունեցող ճյուղերը՝ մարգանց, սնդիկ, աղ: Քիմիական արդյունաբերություն: Ապակու և կերամիքային արդյունաբերություն:

Հարավի գյուղատնտեսությունը: Ժյուդերը՝ հատիկային կուլտուրաներ, արևածաղիկ, բախշանիք: Ուկրաինայի ԽՍՀ գրեթե բնակավայրերը: Նավահանգիստներ:

Ուկ. ԽՍՀ տնտեսական շինարարությունը հնգամյա պլանի համաձայն և զարգացման հեռանկարները՝ մետաղագործական և մեքենայագործական ծանր արդյունաբերության ընդլայնումը: Քարածուխի արդյունահանության մեքենայացումը և յերկաթահանքի արդյունահանությունն ու վերամշակումը ելեքտրիֆիկացիայի հիման վրա: Ելեքտրոկայանների ցանցի ընդլայնումը: Դնեպրոստրոյի նշանակությունը: Տրանսպորտի զարգացումը: Ծանր ինդուստրիայի գիղանաների կառուցումը: Դնեպրյան արդյունաբերության կոմբինատը:

Ինտենսիվ կուլտուրաների զարգացումը և նրանց արդյունաբերական վերամշակումը:

Ուկ. ԽՍՀ նշանակությունը ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության մեջ:

Ուկ. ԽՍՀ ծայրամասային դիրքը. ԽՍՀՄ պաշտպանության յանդիւրը:

Մոլդավա—Բեսարաբիա, նրա բռնազրավումը Ռումանիայի կողմից հակառակ Բեսարաբիայի աշխատավոր մասսաների կամքին:

Արիմի ԽՍՀ համառոտ բնութագրերը: Գյուղատնտեսությունը. հացահատիկային մշակույթը հյուսիսային մասում, յենթաբևեռային կուլտուրաներ և մրգեր՝ հարավային մասում:

Արիմի նշանակությունը վորպես ԽՍՀՄ կուրորտ:

Արդյունաբերության զարգացման հեռանկարները: Գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման հաջողությունները:

դ) ՌՍՖՍՀ.—Տերրիտորիան. բնակչությունը: Տեսակարար կշիռը ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության մեջ:

Շրջաններն ըստ Պետպլանի.

1) Մոսկվայի շրջանը վորպես ԽՍՀՄ ժողտնտեսության ախիպան սպառողինման հիմնական բաղաներից մեկը: Բնությունը. սահմանները, դիրքը: Ներքին զանազանությունները՝ Հյուսիսային զոնա—տալյային, ծովային լանդշաֆտով. շատ հարուստ անտառներով, գետերով, լճերով և ձահիճներով. Միջին մասը՝ ծածկված խառն անտառներով, աննշան բլուրներով: Հարավային մասը—ծածկված լայնատերև անտառներով և անտառափաստաններով, տաք կլիմայով և սևաճողային բուսահողեր: Զոնաների տնտեսական տարբերությունները: Միջին զոնան իրրև ավելի ինդուստրիալ և քաղաքային: Տեքստիլ արդյունաբերություն, նրա գերակշռող դերը մինչև վերակառուցման շրջանը:

Իրմիական, կենսամթերքային, պոլիգրաֆիկ և մեքենայաշինարարական արդյունաբերությունը և այլ տեսակները:

Գյուղատնտեսության գերակշռումը—հյուսիսային և հարավային զոնաներում: Տուլայի արդյունաբերական ուսյոնը:

Տեղական հանածո հարստությունների սակավությունը Մոսկվայի շրջանում: Եներգետիկ միջոցները: Ելքարիֆիկացիա:

Գյուղատնտեսության ուղղությունը Մոսկվայի շրջանում. բանջարաբուծություն, խոտամշակում, կաթնատնտեսական անասնաբուծություն, խոտաբուծություն, թռչնաբուծություն. ախիպան կուլտուրաներ—կտավհատ, վուշ, հատիկային կուլտուրաներ (հարավային զոնա): Գյուղատնտեսության բարձր ինտենսիֆիկացիան: Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման հաջողությունները:

Այս շրջանի նշանակությունը ԽՍՀՄ ժող. տնտեսության մեջ: Շրջանի կենտրոնական դիրքի նշանակությունը: Մոսկվան վորպես Միության կուլտուրական և տնտեսական կենտրոն և համաշխարհային հեղափոխության կենտրոն: Բաղաժները: Հաղորդակցության ճանապարհները: Մոսկվայի շրջանի հնգամյակի իրականացումը և շրջանի զարգացման հեռանկարները: Եներգե-

տիկ բաղաժի ուժեղացումը: Փոխակերպումը—տեքստիլ-մեքենական ուղղականից մեքենական ուղղական տեքստիլային: Գյուղատնտեսության զարգացումը տեխնիկական կուլտուրաների, բանջարաբուծության և պրոդուկտիվ անասնաբուծության հիման վրա:

2. Իվանովի արդյունաբերական շրջան: Սահմանները, բնությունը, դիրքը: Ոկա և Վոլգա գետերի միջև գտնվելու նշանակությունը: Շրջանի արդյունաբերության ծագման և զարգացման պատմությունը: Տեքստիլ արդյունաբերությունը վորպես հիմնական մասնագիտացում: Իվանով-Վադենսենսկը վորպես շրջանի գլխավոր կենտրոն. մյուս քաղաքները: Տորֆն իրրև ելքարիֆիկացիայի բաղա: Ֆոսֆորիտներ: Տնայնագործական արդյունաբերություն: Գյուղատնտեսության ուղղությունը—կաթնատնտեսական անասնաբուծություն, վուշ, կարտոֆիլ: Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացումը: Փայտագործություն:

Իվանովի արդյունաբերական շրջանի նշանակությունը ԽՍՀՄ ժողտնտեսության մեջ:

Իվանովի արդյունաբերական շրջանի հնգամյակի իրականացումը և զարգացման հեռանկարները: Բամբակեղենների, վուշ շի գործվածքների նոր ֆարրիկաներ:

Մելանոի կոմբինատ: Տեքստիլ արդյունաբերության սպասարկող արտադրությունների զարգացումը: Ինտենսիվ կուլտուրաների ցանքային տարածությունների ընդլայնումը: Վուշի խորտնտեսություններ: Գյուղատնտեսության ինդուստրացումը: Նոր յերկաթուղիներ (կապը Մոսկվայի շրջանի և Հյուսիսային յերկրի հետ): Շրջանի փոխարկումը միակողմանի զարգացած տեքստիլ ուսյոնից արդյունաբերական կոմբինատի:

3. Նիժնգորոդի շրջան: Դիրքը, սահմանները: Անտառները: Յրկաթահանքերի և վորակյալ վառելանյութի պակասը: Տորֆ և ֆոսֆորիտներ: Նիժնգորոդի և Մուրոմի արդյունաբերական շրջաններ: Մետաղաարդյունաբերություն և նրա համամիութենական նշանակությունը: (Վոլգյան տրանսպորտի սպասարկումը): Տնայնագործական արդյունաբերություն (Պավլովո): Փայտի արտահանությունը:

Գյուղատնտեսության ուղղությունը. խոտացանքս և կաթնատնտեսական արդյունաբերություն: Կոլտնտեսություններ և խորտնտեսություններ:

Հնգամյակի իրականացումը և հեռանկարները: Մետաղագործական արդյունաբերության ընդլայնումը—Սորմովի գործարանի վերակառուցումը և ավտո-գործարանի կառուցումը:

5. Հյուսիսային կովկասյան շրջան: Կովկասյան լեռնաշղթան և Նախակովկաս: Յերկրի բնության և բնակչության բաղադրիչները: Ազգային կազմը: Լեռնային ժողովրդները:

Ուրալի շրջանի նշանակութունը ԽՍՀՄ տնտեսության մեջ
Հնգամյակի իրականացումը և զարգացման հեռանկարները
Միության մեջ յերկրորդ մետաղա-ածուխային բազայի ստեղծումը
(Ուրալ-կուզբաս): Հին գործարանների վերասարքավորում
և նոր մետաղագործական հսկաների (գիգանտների) կառուցում
(Մագնիտոգորսկի, Տագիլյան, Բակալյան): Մեքենաշինարարության
զարգացումը: Քիմիական արդյունաբերության զարգացումը
Ուրալի երկտրիֆիկացիան: Յերկաթուղային շինարարություն
Ուրալը վորպես սև մետաղագործության և մեքենաշինարարության

նրա անլուծելի հակասութիւնները և անխուսափելի կործանումը։
 ԽԱՀՄ սոցիալիստական տնտեսութեան վերելքը, զարգաց-
 ման բուն տեմպերը, բարգաւաճման և բնական միջոցների մաք-
 սիմալ ոգտագործման հեռանկարները։

ԽՍՀՄ մասնակցութիւնը համաշխարհային տնտեսութեան
 մեջ։

ԽՍՀՄ արտահանման և ներմուծման կազմը։

ԽՍՀՄ տնտեսական անկախութիւնը ինդուստրացման մի-
 ջոցով և հումուլթային բազայի ընդլայնումը։ Պայքար բամբակե-
 անկախութեան համար։

ԽՍՀՄ հնգամյակը—հարված կապիտալիզմին։

ԽՍՀՄ հնգամյա պլանի իրականացումը չորս տարում։

Յերկրի պաշտպանութեան ամրապնդումը։

Շինարարութեան յերկրորդ հնգամյակ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
Բացատրական խոսք	3
Հինգերորդ խումբ	15
Վեցերորդ խումբ	
ա) Բարձր զարգացած կապիտալիզմի լերկրներ	23
բ) Գաղութային, կիսագաղութային և կախման մեջ գտնվող յեր- կրներ	35
գ) Կապիտալիզմի միջին մակարդակի զարգացման յերկրներ	43
դ) Վաղ կապիտալիստական զարգացման ուղիով ընթացող յերկրներ	48
Յոթերորդ խումբ	
Խորհրդային Միութիւն	50
Վրաստանի ՍՍՀ	51
ՎՍՍՀ զաշնակից հանրապետութիւններն Անդրկովկասում	55
ԽՍՀ Միութեան մեջ	56

20402

2007

